श्रीगणेशायनमः॥ श्रीकृष्णायनमः॥ आसगणेशुकेलीयास्मरण॥ सकळविद्याचे
अधिकरण॥ तेचिवंदुश्रीचरण॥ श्रीगुरूचे॥१॥ जयाचेनिआठवे॥ शब्दसृष्टीआंगवे॥ सारस्व
तआघवे॥ जिंकेसिये॥२॥ वक्तृत्वागोडपणे॥ अमृतातेपारुखवणे॥ रसहोतीवोळगणे॥
अक्षराचे॥३॥ भावाचेअवतरण॥ आवतरवितिखुण॥ हातांचेठेवसंपूर्ण॥ तत्वभेदें॥४॥ श्री
गुरूचेपाये॥ जैहृदयगिवसूनिठाये॥ तैयवढेभाग्यहोय॥ उन्मेखासि॥५॥ तेनमस्कारूनि
आतां॥ तोपितामहाचापिता॥ लक्ष्मीयेचाभर्ता॥ हेसेह्मणे॥६॥ श्लोक॥ श्रीभगवानु
वाच॥ इदंशरीरंकौंतेयक्षेत्रमित्यभिधीयते॥ एतद्योवेत्तितंप्राहुः क्षेत्रज्ञमिति
तद्विदः॥१॥ क्षेत्रज्ञंचापिमांविद्धिसर्वक्षेत्रेषुभारत॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानंयत्तज्ज्ञा
नंमतंमम॥२॥ टिका॥ पार्थापरिसिजे॥ देहहेक्षेत्रह्मणिजे॥ हेचिजाणतोबोलिजे॥ क्षेत्र
ज्ञुएथ॥७॥ तरिक्षेत्रज्ञजोएथ॥ तोमीहेनिरुतें॥ ज्ञानहेसेतयाते॥ मानुआह्मी॥९॥ श्लोक॥
तत्क्षेत्रंयच्चयादृक्चयद्विकारियतश्चयत्॥ सचयोयत्प्रभावश्चतत्समासेनमेशृणु॥३॥

जोसर्वक्षेत्राते॥ संगोपूनिअसे॥८॥ आणिक्षेत्राक्षेत्रज्ञाते॥ जाणणेजेनिरुते॥

१ तरि क्षेत्र येणें नांवें ॥ शरीर जेणें भावें ॥ म्हणितलें तें आघवें ॥ सांगों आतां ॥ १० ॥ हें क्षेत्र
का म्हणिजे ॥ कैसें कें हें उपजे ॥ कवण कवणीं वाढविजे ॥ विकारीं एथ ॥ ११ ॥ हें औट
हातें मोटकें ॥ कीं केवढें पां केतुकें ॥ बरडें कीं पिकें ॥ कवणाचें हें ॥ १२ ॥ इत्यादि सर्व जें जें या
चे भाव ॥ ते बोलिजती सावेव ॥ आवधान देईं ॥ १३ ॥ पैं याचि स्वच्छकाकारणें ॥ श्रुती सदा बो
भाणें ॥ तर्कु येणें चि टीकरणें ॥ तोंडाळु केला ॥ १४ ॥ चाळिता हे चि बोली ॥ दर्शनें शेवट आ
ली ॥ तेवीं चि नाहीं बुझावली ॥ आझूणि द्वंद्वें ॥ १५ ॥ शास्त्राचिये सोयरिकें ॥ विचळिजे लणे
चि एकें ॥ याचे निये कवंकें ॥ जगासि वादु ॥ १६ ॥ तोंडेसि तोंड न पडे ॥ बोलेंसि बोल न घडे ॥ या
युगती वडबडे ॥ आय जालि ॥ १७ ॥ नेणों कोणाचें हें स्थळ ॥ परि कैसें अभिळाखाचें बळ ॥
जे घरोघरीं कपाळ ॥ पिटवित असे ॥ १८ ॥ नास्तिकां देयावयां तोंड ॥ वेदांचें गाढें बंड ॥ तेरे खो
निपांखांडें ॥ आनचि वाजे ॥ १९ ॥ म्हणे तुम्ही निमुळ ॥ लटकें हें वाग्जाळ ॥ ना म्हणसि तरि पो
फळ ॥ घातलें आहे ॥ २० ॥ पाषांडाचें कडें ॥ नागविलें चित्तिमुंडें ॥ नियोजिलि वितंडें ॥ ताकाय ती ॥ २१ ॥ ॥ १ ॥

येथ श्रवण नाहि स्पष्ट ॥ जिवाचे विस्तृत भो ॥ मगा प्रभु
कुंभा ॥ तयाचे पथ ॥ २७ ॥

मृळू बळाचे निमाजे ॥ हे जाणीत विणकाजे ॥ तें देखो निर्व्याजें ॥ निगाले योगी ॥ २२ ॥
मूळ नेआधा धिले ॥ ते कि निरंजन सेविले ॥ यमदमांचे केले ॥ मेळावे पुरे ॥ २३ ॥ येणेचि क्षे
त्राभिमाने ॥ राजय जिंकिले ईशाने ॥ गुति जाणोनि स्मशाने ॥ वासु केला ॥ २४ ॥ हे सियापे जा
महेशा ॥ पां गुरणे दाही दिशा ॥ लोचकरू ह्मणौनि कोळिसा ॥ कामु केला ॥ २५ ॥ पे सत्यलोक
नाथा ॥ वदने आलि बळार्था ॥ तरी ती तो सर्वथा ॥ जाणेचि ना ॥ २६ ॥ श्लोक ॥ ऋषिभिर्ब
हुधा गीतं छंदोभिर्विविधैः पृथक् ॥ ब्रह्मसूत्रपदैश्चैव हेतुमद्भिर्विनिश्चितैः ॥ ४ ॥
टिका ॥ जे प्राणाचा घरी ॥ अंगे रावते भाउच्या क्री ॥ आणि मना ऐसा आवरी ॥ कुळवाडीक
रे ॥ २८ ॥ तयात इंद्रिय बैला चिपे टि ॥ न ह्मणे आवसी पाहा टि ॥ विषय क्षेत्री आटि ॥ काढी भ
लि ॥ २९ ॥ मग विधीचि वाफ चुकवि ॥ आणि अन्यॉचे बी वाफवी ॥ कुकर्मा चाकर वि ॥ राबु जरि
॥ ३० ॥ तरि तयाचि सारिखे ॥ आसंभाड पापपिके ॥ मग जन्मकोडि दुःखे ॥ भोगीजिउ ॥ ३१ ॥ या
नातरि विधीचे वाफे ॥ सत्क्रियाबिं आरोपे ॥ तरि जन्मशात मापे ॥ सुखचि मविजे ॥ ३२ ॥

॥२॥ तव आणिक ह्मणति हें नव्हे ॥ जिवाचेंचि न ह्मणोव ॥ आमते पुसा आघवें ॥ सेतान्चे
या ॥ ३३ ॥ जिउ येथ उखिता ॥ वस्ती करू वाटे जाता ॥ आणि प्राणु हा बळी ता ॥ ह्मणोनि
जागे ॥ ३४ ॥ अनादि जि प्रकृति ॥ सांख्य जियेते गाति ॥ क्षेत्र हे वृत्ति ॥ इये चि जाणे ॥ ३५ ॥
आणि इये तेचि आघवा ॥ आथी घर मेळावा ॥ ह्मणोनि वाहिवा ॥ घरिवा हे ॥ ३६ ॥ वाह्या
चिये राहाटि ॥ जे मुद्दल तीघे इये सृष्टि ॥ तें इयेचाचि पोटि ॥ जाले गुण ॥ ३७ ॥ रजोगुण
पेरी ॥ ते तुल्ले सत्व सो करी ॥ ये कले तम करी ॥ सर्वं गणि ॥ ३८ ॥ रचूनि महत हाचे खळे ॥
म ळियेके चि कावुगनि पोळे ॥ तेथ अव्यक्ताचि मिळे ॥ सांजे भलि ॥ ३९ ॥ तव यक मति
वंति ॥ या बोलाचिया खंति ॥ ह्मणितले याह्मसी ॥ आवाचि ना ॥ ४० ॥ हा होपरत हा
आंतु ॥ के प्रकृति चि मातु ॥ हा क्षेत्र रतांतु ॥ उगेचि आइका ॥ ४१ ॥ सुन्यसे जशा लिये ॥
सु ळी न ते चि रतु लिये ॥ निद्रा के ती होति बळिचे ॥ संकल्पे येणे ॥ ४२ ॥ तो अंबसात
चे इला ॥ उद्यमी सदेवु भला ॥ ह्मणोनि टेवा जाला ॥ इछा वसे ॥ ४३ ॥ निरालंबि चिवा ॥२॥

डि ॥ त्रिभुवनायेवढी ॥ हे तयाचियाजोडी ॥ रूपा आलि ॥ ४४ ॥ महाभुताचे यक
वाट ॥ सेरा वेटाळूनि भाट ॥ भूतग्रामाचे आघाट ॥ चिरिले च्याही ॥ ४५ ॥ यावरि आदि
पांच वटे याचि बोधि ॥ बांधली प्रभेदि ॥ पांच भुतिकि ॥ ४६ ॥ कर्मा अकर्माचे गुडे ॥
घातले दोहिदा होकडे ॥ नपुंसके बरडे ॥ राने केलि ॥ ४७ ॥ तेथे वेर झारे लागी ॥ जन्म
मृत्युचि सुरंगी ॥ सुहाविली निलागी ॥ संकल्पे येणे ॥ ४८ ॥ मग अहंकारे सियकळाधी
करूनि जिविता आवधी ॥ वाहाविले बुद्धी चराचर ॥ ४९ ॥ यापरि निराळी ॥ वाढे संक
ल्पाचि डाळि ॥ म्हणोनि तो मुळी ॥ प्रपंचया ॥ ५० ॥ इया मत्त मुग्रतिकि ॥ तेथ पडि
घायिले आणि की ॥ म्हणती हा हो विवेकि ॥ तरी हो तुह्मि भले ॥ ५१ ॥ परत त्याचा गावी
संकल्प से जे देखावि ॥ तरि कापान मना वि ॥ प्रवृत्ति तयाचि ॥ ५२ ॥ परि असो हे नेके
तुह्मी या बोली नलगावे ॥ आताचि हे आघवे ॥ सांगिजैल ॥ ५३ ॥ तरि आकाशी कवण
केली मेघाचि भरणे ॥ अंतरिक्ष तारागणे ॥ धरी कवण ॥ ५४ ॥ गगनाचा तउवा ॥

कोणे वोळिलाके क्षा ॥ वारा हिं उतु असावा ॥ हे कोणाचे मत ॥५५॥ रोमा कोण पेरी ॥
॥३॥ कोण समुद्रा भरी ॥ पर्जन्याचिया करि ॥ धारा कवण ॥५६॥ तैसे क्षेत्र हे स्वभावे ॥ वृति
कवणाचिन नव्हे ॥ हे वाहे तया फावे ॥ येरा तुटे ॥५७॥ नव आणिके येके ॥ क्षोभे म्हणि
तळे निके ॥ तरि भोगिजे येके ॥ काळेकेवि ॥५८॥ हे जाणो मृत्युरा गिरा ॥ सिंहाउया
चा दरकुटा ॥ परि कायवाजटा ॥ पुरिजतसे ॥५९॥ तक्रीयाचा मारु ॥ देखता तिअनि
वारु ॥ परिस्च मतीभरु ॥ आभिमानिया ॥६०॥ महाकल्पापरौती ॥ केव घाल्हूनि अ
वचिति ॥ सत्य लोक भद्र जाती ॥ आंगीवा जे ॥६१॥ लोकपाळनीचनवे ॥ दिग्गज मे
ळावे ॥ स्वर्गिचिये अडवे ॥ रिगोनि मोडी ॥६२॥ येरयाचे निआंगवाते ॥ जन्ममृत्यु
चिये गर्ते ॥ निजिवे होउ निभ्रमते ॥ जीव मृगे ॥६३॥ निहाळी पाके कडा ॥ पसरला से
चवडा ॥ जो करुनिया माजि वडा ॥ आकारु गजु ॥६४॥ म्हणो निकाळाचि सत्ता ॥ हा ॥३॥
बोलु निरुता ॥ हे सवाद पांडुसुता ॥ क्षेत्राला गी ॥६५॥ हे बहुउ खिविखी ॥ रुषीके लीने

मिखी॥ पुराणेये विखी॥ मत पत्रिका॥६६॥ अनुष्टुभादिछंदे॥ प्रबंधी जिये विविधे
तेपत्रावलंबन मदे॥ करितातिआइकुणि॥६७॥ वेदिचे ब्रह्मसूत्र॥ देखणे पणे पवि
त्र॥ परितयाऋषिंहे क्षेत्र॥ नेणवचि॥६८॥ आणिकेआणिकिंहीबहुतिं॥ मनाके विहे
तु मति॥ याक्षोगिमति॥ वेचिलिया॥६९॥ परि ऐसेहे यवढे॥ कांअमुकेयाचेचिफुडे॥
कोण्हाहि वरिपडे॥ होयचिना॥७०॥ आतायावरिजैसे॥ क्षेत्रहे असे॥ तुजसांगो
तैसे॥ साद्यंत गा॥७१॥ श्लोक॥ महाभूतान्यहंकारो बुद्धिरव्यक्तमेवच॥ इंद्रि
याणि दशैकंच पंचचेंद्रियगोचराः॥५॥ इच्छाद्वेषः सुखंदुःखंसंघातश्चेत त
नाधृतिः॥ एतत्क्षेत्रंसमासेन सविकारमुदाहृतं॥६॥ टिका॥ तरिमहा
भूतपंचकु॥ आणिअहंकारुयेकु॥ बुद्धि आव्यक्त दशकु॥ इंद्रियांचा॥७२॥ मन आ
णिकहियेक॥ विषयाचा दशकु॥ सुखदुःखद्वेख॥ संघातुइछा॥७३॥ आणिचे
तना धृति॥ यवंक्षेत्रव्यक्ति॥ सांगीतलि तुजप्रति॥ आघवीचि॥७४॥ आताम

४ ह्या भूते कवणे॥ कोण विषय कैसी करणे॥ हे वेगळालेपणे॥ येकेक सांगो॥७५॥
तरि पृथ्वी आप तेज॥ वायु व्योम इतुज॥ सांघितलि बुझ॥ महाभूते पाचे॥७६॥
आणि जागतीयेदशी॥ स्वप्न लपाले असे॥ नातरी आवसे॥ चंद्र गुप्तु॥७७॥ ना
ना अप्रौढे बाळकी॥ तारूण्य राहे थोकि॥ कान फुलता कळिकि॥ अमोदु जै
सा॥७८॥ किंबहुना काष्ठि॥ वन्ही जेवि किरीटि॥ तेवि प्रकृतिचा पोटी॥ गोप्य
जो असे॥७९॥ जैसा ज्वरु धातुगतु॥ अपथ्याचे मीस पाहातु॥ मग जाल
या आंतु॥ बाहेर व्यापी॥८०॥ तैसि पाचाहि गाठि पडे॥ जै देहाकारु उघडे॥
ते नाचवीचहु कडे॥ तो अहंकारु गा॥८१॥ नवल अहंकाराचि गोठी॥ विशेष
न लगे॥ अज्ञाना पाटी॥ सज्ञानाचे सांवे कंठी॥ नाना संकटि नाचवि॥८२॥
आता बुद्धि जे म्हणिजे॥ ते ऐसा चिन्ही जाणिजे॥ बोलिले यदुराजे॥ ते आयि
के सांगो॥८३॥ तरि कंदर्पाचे निबळे॥ इंद्रियवृत्तिचे निमेळे॥ विभांडूनि पाळे॥

विषयाचे ॥८४॥ तो सुखदुःखाचा नागोवा ॥ जेथे उगाणो लागे जीवा ॥ तेथ
दोन्हीसिहि बरवा ॥ पाउ जे धरी ॥८५॥ हे सुख हे दुःख ॥ हे पुण्य हे दोष ॥ का
हे मैळ हे चोख ॥ ऐसे निवडी ॥८६॥ जिये अधमोत्तम सुसे ॥ जियेसाने थोर
बुसे ॥ जेया दिठी पारखिजे ॥ विषो जिवे ॥८७॥ जे तेज तत्वाचि आदि ॥ जे स
त्व गुणाचि वृद्धि ॥ जे आत्मया जिवाचि संधी ॥ वसवितसे ॥८८॥ अर्जुना ते गा
जाण ॥ बुद्धि तु संपूर्ण ॥ आता आयीक वोळखण ॥ अव्यक्ताचे ॥८९॥ पै सांख्या
चा सिद्धांति ॥ प्रकृति जे महामति ॥ तेचीयथअस्तृति ॥ अव्यक्त गा ॥९०॥ आणि
सांख्ययोगमत्ते ॥ प्रकृति परिसविली तुते ॥ ते सिदोहीपरि जेथे ॥ विंबचिलि ॥९१॥ ते
थ दुजी जे जिवदशा ॥ तियेनाव विरेशा ॥ येथ अव्यक्त ऐसा ॥ पर्यावो हा ॥९२॥ तही
पाहाळया रजनी ॥ तारा लोपति गगनी ॥ का हारपे अस्तमानी ॥ भूतक्रिया ॥९३॥ ना
तरि देह हे गेलिया पाटि ॥ देहादीक किरीटी ॥ उपाधि लोपे पोटि ॥ कृतकर्मीचा ॥९४॥

५ कां बीजमुद्रे आंतु ॥ थोके तरु समस्तु ॥ व्यक्तपणे तंतु दशे रीघे ॥ ९५ ॥ तैसे सांडूनि स्थू
लधर्मे ॥ महाभूते भूतग्रामे ॥ लया जाती सूक्ष्म ॥ होउनि जथे ॥ ९६ ॥ अर्जुना तया ना
वे ॥ अव्यक्त हे जाणावे ॥ आता आयीक आघवे ॥ इंद्रिय भेद ॥ ९७ ॥ तरि श्रवण नय
न ॥ त्वचा घ्राण रसन ॥ इये जाणे ज्ञान ॥ करणे पांचे ॥ ९८ ॥ इहे तत्वमेळापकि ॥ सुख
दुःखाचि विखी ॥ बुद्धि करिते मुखी ॥ बुद्धि करिते मुखी ॥ पांचे यि ही ॥ ९९ ॥ मग वा
चा आणि कर ॥ चरण आणि अधोद्वार ॥ पायु हे प्रकार ॥ पांच आणि क ॥ १०० ॥ कर्मे
द्रिये म्हणिपती ॥ तिये ये जाणिजती ॥ आयिके कैवल्यपति ॥ सांगतसे ॥ १ ॥ पै
प्राणाचि अंतोरि ॥ क्रियाशक्ती जे शरीरी ॥ तियेचि रिगी निर्द्वारि ॥ पांचे इंद्रि गी
य ॥ २ ॥ एवं दाहा ही करणे ॥ सांघितलि देवो म्हणे ॥ परिस आता पुढे पणे ॥ मन ते
ते से ॥ ३ ॥ जे इंद्रिया आणि बुद्धि ॥ माझारि लियेसंधी ॥ रजोगुणाचा खांदि ॥ तर ५
ळे तसे ॥ ४ ॥ निळिमा अंबरि ॥ कां मृगतृष्णा लहरि ॥ तैसा वायाचि फुरारि ॥ वावो जाले ॥ ५ ॥

आणि शुक्ल शोणिताचा सांदा॥ मिळता पांचाचा बांधा॥ वायुतत्व दशधा॥ एकचि जाले
॥६॥ मग ते हि दाहे भागी॥ देहधर्माचा खेवंगी॥ अधिष्ठिले आंगी॥ आपुलाला॥७॥
तेथ चांचल्य निखळ॥ येक उरले केवळ॥ म्हणोनि रजाचे बळ॥ धरिले तेणे॥८॥ ते
बुद्धिसि बाहेरी॥ अहंकाराच्या उरावरी॥ ऐसा ठायि माझारी॥ बळियावले॥९॥ वाया
मन हे नाव॥ येरु वी कल्पनाचि सावेव॥ जयाचेनि संगे जीव॥ दशा वस्तु॥११०॥
जे प्रवृत्तीसि मुळ॥ कामा जयाचे बळ॥ जे अखंड सुएसळ॥ अहंकारासि॥११॥ जे
इछेते वाढवि॥ आशेते चढवि॥ जे पाठ पुरवी॥ भयासि गा॥१२॥ द्वैत जेथे उठी॥
अविद्या जेणे लाठि॥ जे इंद्रियाते लोटि॥ विषयामाजी॥१३॥ संकल्पे सृष्टि घडी॥ स
वेचि कल्पूनि मोडी॥ मनोरथाचिया उतरडी॥ उतरीर चि॥१४॥ जे भुलिचे कुहार॥
वायुतत्वाचे अंतर॥ बुद्धिचे द्वार॥ झाकविले जेणे॥१५॥ ते गा किरीटी मन॥ ये बोली
नाही आन॥ आता विषयाभिदान॥ भेदु आयिका॥१६॥ तरि स्पर्शु आणि शब्दु॥

६

रूपरसगंधु ॥ विषो पंच विधु ॥ ज्ञान इंद्रियांचा ॥१७॥ ए हि पांचै द्वारी ॥ ज्ञानासि धाव बा
हेरी ॥ जैसे का हिरवे चारी ॥ आंबावे पसु ॥१८॥ मग स्वर वर्ण विसर्गु ॥ अथवा स्विकार स्या
गु ॥ चंक्रमण उत्सर्गु ॥ विण्मुत्राचा ॥१९॥ हे कर्मेंद्रियाचे पांच ॥ विषय गा साच ॥ जे बांधोनि
यामाच ॥ क्रिया धावे ॥२०॥ ऐसे हे दाहि ॥ विषय यियेदेही ॥ अता इछा ते ही ॥ सांगीजे
ल ॥२१॥ तरि स्मृतले आठवे ॥ का बोलेन ज्ञाके वे ॥ ऐसया वरि चितवे ॥ जे गा वृत्ति ॥२२॥
इंद्रिया विषयाचिये भेटि ॥ सरिसीचि वेगे उटी ॥ कामाची बाहुटि ॥ धरूनिया ॥२३॥
जियेचेनि उटिलेपणे ॥ मनासि घे धावणे ॥ नरिगावे तेथे करणे ॥ तोडें सुति ॥२४॥ जि
ये वृत्तिचिया आवडी ॥ बुद्धि होय वेडी ॥ विषयाचिया गोडी ॥ ते गा इछा ॥२५॥ आणि
इछिलियासांगडे ॥ इंद्रिया अमिषन जोडे ॥ ऐसा जो आवो पडे ॥ तोचि द्वेषु ॥२६॥ आता
यावरि सुख ॥ ते येवं विध देख ॥ जेणे येकेचि अशेष ॥ विसरजीउ ॥२७॥ मना वाचे काये ॥
जे आपुलि आण वाये ॥ देहस्मृतीचि जाये ॥ मोडीत जेथे ॥२८॥ जयाचेनि जालेपणे

६

पांडुका होयिजे प्राणे॥ सावि का सिदुणे॥ वरि ही लाभु॥२९॥ का आघवियाचि इंद्रि
यवृत्ति॥ हृदयाचा येकांति॥ थापटूनि सुखसुखी॥ आणिजे गा॥१३०॥ किं बहुना
सोये॥ जिउ आसयाचि लाहे॥ तेथे जे होये॥ तयाना व सुख॥३१॥ आणि अै
सिहे अवस्था॥ न जोडता पार्था॥ जीजे ते चि सर्वथा॥ दुःख जाण॥३२॥ ते मनोरथ
संगे नके॥ येरु वी सिद्धि गेले चि आहे॥ हे दोनी चि उपाये॥ सुखदुःखासी॥३३॥ आ
ता असंगा साक्षिभुता॥ देही चैतन्याची जे सत्ता॥ तिये नाव पांडुसुता॥ चेतना ये थे
॥३४॥ जे नखौनि केशवरी॥ उभी जागे शरीरी॥ जे तिही अवस्थांतरी॥ पालटेना॥३५॥
मन बुध्यादि आघवि॥ जियेचे नि टवटवि॥ प्रकृतिवन माधवी॥ सदा चि जे॥३६॥ जड
जडिअंसि॥ राहाटे जे सरिसी॥ ते चेतना गा तुज सी॥ लटिके नाही॥३७॥ पैरावो परिवा
रु नेणे॥ आज्ञा चि परचक्र जिणे॥ का चंद्राचेनि पूर्णपणे॥ सिंधु भरती॥३८॥ नाना भ्रा
मकाचे संन्निधान॥ लोह करिसि चेतन॥ का सूर्ये सें गुजन॥ चेष्टवी गा॥३९॥ अगा मुख

मेळेविण ॥ पिलियाचे पोखण ॥ करि निरीक्षण ॥ कूर्मी जेवि ॥१४७॥ पार्था तियापरी ॥
आत्मसंगती इयाशरीरी ॥ सजिवताचाकुरि ॥ उपेगु जडा ॥४१॥ मग तियेते चेतना
म्हणिपे अर्जुना ॥ आता धृती विवंचना ॥ भेदु आयिका ॥४२॥ तरि तत्वा परस्परे ॥ उ
घडिजाति स्वभावैरे ॥ नकें पृथ्वी ते निरें ॥ निनासिजे ॥४३॥ निराते आटि तेज ॥ ते
जा वायुसी झुंझ ॥ आणि गगन तव सहज ॥ वायु भक्षी ॥४४॥ तेवी चि कोण्ही हि वेळे ॥
आपण काइसया हि न मिळे ॥ आंतरि गो निवेगळे ॥ आकाश हे ॥४५॥ असि पाच
हि भुते ॥ नसाहाती येकमेकाते ॥ कि तियेहि ऐक्याते ॥ देहासि येती ॥४६॥ द्वंदा चि उ
खि विखी ॥ साडूनि वसती येकि ॥ येकयेकाते पोखि ॥ निजगुणे गा ॥४७॥ ऐसें न मिळे
तयासाजणे ॥ मेळे धैर्येजेणे ॥ तयाना वहणे ॥ धृती मी गा ॥४८॥ आणि जिवेसी पां
डवा ॥ येयाछतिसाचा मेळावा ॥ तो हा येथ जाणावा ॥ संघातु पै गा ॥४९॥ यवं छत्ती
सही भेद ॥ तुज सांगीतले विषद ॥ ययाये तुळी यात प्रसिद्ध ॥ क्षेत्र म्हणिजे ॥१५०॥

रथांगाचामेळावा॥जेविरथुह्मणिजे पांडवा॥काअधोर्ध्वअवयवा॥नावदेहे॥५१॥क
रितुरंगसमाजे॥सेनानामनिफजे॥कावाक्यह्मणिजे तिपुंजे॥अक्षराचे॥५२॥जळधा
राचामेळा॥वाच्यहोयआभाळा॥नानालोकासकळा॥नावजगु॥५३॥कास्नेहसुत्रेव
न्ही॥मेळुयेकेस्थानि॥धरिजेतोजनि॥दीपुहोये॥५४॥तेसीछत्तिसहिइयेतवे॥मिळती
जेणेयेकेवे॥तेणेसमूहुपरवे॥क्षेत्रह्मणिपे॥५५॥आणिवाहातेनिभोतिके॥पापपुण्य
येथपिके॥ह्मणोनिआह्मीकवतिके॥क्षेत्रह्मणे॥५६॥येकाचेनिमते॥देहह्मणतीययाते॥
परिअसोहेआनेत॥नावययां॥५७॥पैपरहाआरुते॥आणिस्थावराआतौते॥जेकाहीहो
तेजाते॥तेक्षेत्रचिहे॥५८॥परिसुरनरउरगी॥घडतआहेयोनिविभागी॥तेगुणकर्मसंगी
पडिलेसाते॥५९॥हेचिगुणविवंचना॥पुढाह्मणिपैलअर्जुना॥प्रस्तुतआताज्ञाना॥
रूपदाउ॥६०॥क्षेत्रतवसविस्तर॥सांगीतलेसविकार॥ह्मणोनिउदार॥ज्ञानआयिक आता
॥६१॥जयाज्ञानालागी॥गगनगिळितातियोगी॥स्वर्गाचिआंडवंगी॥उमरुडुनि॥६२॥

८ नकरितीसिद्धिचीचाड ॥ न घरितिरिद्धिचिभिड ॥ योगाऐसेदुवाड ॥ हेळसीति ॥ ६३ ॥
तपोदुर्गेवोळांडित ॥ क्रतुकोडीनावांडित ॥ उळथुनिसांडित ॥ कर्मवल्ली ॥ ६४ ॥ नाना
भजनमार्गी ॥ धावतुउघडाआंगी ॥ यकरिगतालिसुरंगी ॥ सुषुम्नेचिये ॥ ६५ ॥
ऐसेसिजियेज्ञानी ॥ मुनीश्वराचिउताम्ळी ॥ वेदतरूचापानोवानी ॥ फिंउताती ॥ ६६ ॥
देईलगुरुसेवा ॥ इयाबुद्धिपांडवा ॥ जन्माचासांडोवा ॥ राखितजे ॥ ६७ ॥ जयाज्ञा
नाचिरिगवणी ॥ अविद्येउणेआणी ॥ जिवात्मयाबुसावणी ॥ मांडूनिदे ॥ ६८ ॥ इंद्रि
२ याचेद्वारआडि ॥ प्रवृत्तिचेपायमोडि ॥ दैन्यचिफेडी ॥ मानसाचे ॥ ६९ ॥ द्वैताचादुका
ळुपाडे ॥ साम्याचेसुयाणेहोये ॥ जयाज्ञानाचिसोये ॥ ऐसेंकरी ॥ ७० ॥ मदाचाठावो
चिपुसी ॥ जेमहामोहातेग्रासी ॥ नेदिआपपरुऐसी ॥ भाषउरो ॥ ७१ ॥ जेसंसारा
तेउन्मळि ॥ जेसंकल्पपंकुपाखाळि ॥ अनावराचेंठाळि ॥ ज्ञेयातेंजे ॥ ७२ ॥ जयाचेनि ६
उजाळे ॥ उघडतीबुद्धिचेडोळे ॥ जिउदोंदावरिलोळे ॥ आनंदाचिया ॥ ७३ ॥ ऐसेजेज्ञा

न॥ पवित्रैक निधान॥ जेथ विटाळले मन॥ चोखळिजे॥७४॥ आस या जीवबुद्धि॥
जे लागली हो तीक्ष्य व्याधी॥ ते जया चियेसन्निधी॥ निरुजा करि॥७५॥ ते अ
निरूपकि निरूपिजे॥ आयिकता बुद्धि आणिजे॥ वाचूनि डोळा देखिजे॥ ऐसे नाही॥७६॥
मगते चिये शरीरी॥ जे आपुला प्रभावो करी॥ ते इंद्रियाचा व्यापारि॥ डोळा हि दिसे॥७७॥
पैवसताचे रिगवणे॥ झाडाचे निसाजेपणे॥ जाणिजे ते विकरणे॥ सांघती ज्ञान॥७८॥ अ
गा वृक्षासि पाताळि॥ जळ सापडे मुळी॥ ते शाखाचिया बाहाळि॥ बाहेरि दिसे॥७९॥ का
भुमिचे मार्दव॥ सांघे कोंभाचि लवलव॥ नाना आचार गौरव॥ सकुळिनाचे॥८०॥ अ
थवा संभ्रमाचि आयिती॥ स्नेह हो जे साय व्यक्ति॥ दादर्शनाचिया प्रशस्ती॥ पुण्यपुरुषु॥८१॥
नातरी केळिकापूर जाला॥ जे विपरिमळे जाणो आला॥ का भिंगारी दीप ठेविला॥ बा[illegible] फाके॥८२॥
तैसि हृदयीचे निज्ञाने॥ जि येदेही उमटती चिन्हे॥ तिये सांगो आता अवधाने॥ चांगे आइका॥८३॥
श्लोक॥ अमानित्वमदंभित्वमहिंसा क्षांतिरार्जवं॥ आचार्यो[illegible]पासनं शौचं स्थैर्यमात्म

विनिग्रहः ॥ ७ ॥ टिका ॥ तरिकवणीहि विषीचे ॥ सामर्थ्य होणे नरुचे ॥ संभावितपणाचे ॥ १
वोझे जया ॥ ८४ ॥ आथिले चि गुण वानिता ॥ मान्यपणे मानिता ॥ योग्यतेचे येता ॥ रूप आं
गा ॥ ८५ ॥ तै गजबजो लागे कैसा ॥ व्याधे रुधला मृग जैसा ॥ का बाही तरता वोखसा ॥ दा
टला जेवि ॥ ८६ ॥ पार्थो तेणे पाडे ॥ सन्माने जो साकडे ॥ गरिमेते आंगा कडे ॥ येवो चिनेदी
॥ ८७ ॥ पुज्यता डोळा नदेखावी ॥ स्वकीर्ति कानी नायिकावी ॥ हा अमुका ऐसी नकावी ॥ से
चि लोका ॥ ८८ ॥ तेथ सत्काराची गोष्टि ॥ के आदराये इल भेटि ॥ मरणेसीसाटि ॥ नमस्कारि
ता ॥ ८९ ॥ वाचस्पतीचे निपाडे ॥ सर्वज्ञता तरि जोडे ॥ परि वेडिवे माजि दडे ॥ महिमे भेणे ॥ ९० ॥
चातुर्ये लपवी ॥ महत्व हारवि ॥ पिसेपण मिरवी ॥ आवडोनि ॥ ९१ ॥ लौकिकाचा उद्वेगु ॥ शा
स्त्रावरि उबगु ॥ उगेपणी चांगु ॥ आथि भरू ॥ ९२ ॥ जगे अवज्ञा चि करावि ॥ संबंधि सोये
चि न धरावी ॥ ऐसि ऐसि जिवी ॥ चाड बहु ॥ ९३ ॥ तलौटपण बाणे ॥ आंगि हिणावो खेव
णे ॥ तेते चि करणे ॥ बहुत करूनि ॥ ९४ ॥ हा जीतु नानके ॥ लोकु कल्पियेण भावे ॥ तैसे जीणे ॥ १

श्री

ठो आवे ॥ अैसि दशा ॥ ९५ ॥ पैं चालत का नोहे ॥ कि वारे न जात आहे ॥ जना ऐसा भ्रमु जा
ये ॥ तैसे होइजे ॥ ९६ ॥ मासे आसते पणे लोपो ॥ नावरूप हारपो ॥ मज सने वासिपो
भूत जात ॥ ९७ ॥ अैसी जया चि न वसिये ॥ जो निस्य ये कोता जात जाये ॥ नावे चि जो जि
ये ॥ विजनाचे नि ॥ ९८ ॥ वायु आणि जया पडे ॥ गगने सि बोलो आवडे ॥ जिउ प्राण सोडे ॥
पंठी यंतीगा ॥ ९९ ॥ कि बहु नाऐसी ॥ चिन्हे जया देखसि ॥ जाणत याज्ञाने सी ॥ सेज जा
लि ॥ २०० ॥ पै अमानित्व पुरुषि ॥ ते जाणावे इहि मिषी ॥ आता अंदभाचिया वोळखि ॥
सोरस देवो ॥ १ ॥ तरि अदंभित्व अैसे ॥ लोभियाचे मन जैसे ॥ जिउ जाउ परि नुमसे ॥ ठेविला
ग वो ॥ २ ॥ तया परि किरीटी ॥ पडिला हि प्राणसंकटि ॥ परि सुकृत न प्रकटि ॥ आंगे बोलें ॥ ३ ॥
खडाणे आला पान्हा ॥ पळे विज जे वि अर्जुना ॥ कां रोहे पुण्यांगना ॥ वडिलपण ॥ ४ ॥ अ
टवु आतुडे अडवि ॥ मग अठ्यता हरवि ॥ ना तरि कुळवधु लपवि ॥ अवयवाते ॥ ५ ॥ नाना
कृषि वळु आपुले ॥ पांगुरवि परिले ॥ तैसे झांकी निफजले ॥ दान पुण्य ॥ ६ ॥ वरिव रिदेहन

७ पुजि॥लोकाते नरें जी॥स्वधर्मु वाग्ध्वजी॥बांधोनेणे॥७॥परोपकारु न बोले॥न मिरवी
अभ्यासिले॥नशाके विकूं जोडले॥स्फुर्ती साठि॥८॥आंग ओगा कडे॥पाहाता
कृपणु आवडे॥येऱ्हवी धर्मे विशाई थोडे॥बहुं म्हणे॥९॥घरि दिसे सांकडे॥देहि चि न
ही आईती रोड॥परि दानी जया होड॥सुरतरूसी॥१०॥किं बहुना स्वधर्मी थोरु॥
अवसरि उदारु॥आत्मचर्चे चतुरु॥येऱ्हवी वेडा॥११॥केळिचे दळवाडे॥हळु पोकळ
आवडे॥परि फळोनिया गाढे॥रसाळ जैसे॥१२॥कां मेघाचे आंग झिल्ल॥दिसे वारे
न जैसे जायिल॥परि वरिषति नवळ॥घणवटते॥१३॥ते साजो पूर्ण पुण्यि॥पोहाता
धाति आयणी॥येऱ्हवी तऱ्ही वाणी॥तो चि दावो॥१४॥हे असो याचि लोचा॥न उनाचुया
यि जयाचा॥जाण ज्ञान तयाचा॥हात चढले॥१५॥पै गा अदंभपण॥म्हणि तिले ते हे जा
ता ण॥आता आयिक खुण॥अहिंसेचि॥१६॥तरि अहिंसा बहुतेपरि॥बोलिलि असे ७
अवधारि॥आपुल्या मतांतरि॥निरूपिता॥१७॥परि ते ऐसी देखा॥जे सिया खांडो

निशाखा॥ मग तयाचिया बुडखा कुपकिजे॥१८॥ कांबाहु तोडूनि विकिजे॥ मग भु
केचि पिंडी रिघिजे॥ नानादेउळ मोडुनि किजे॥ पोळिदेवा॥१९॥ तैसी हिंसा चि करूनि
अहिंसा॥ निफजविजे हा ऐसा॥ पै पूर्व मिमांसा॥ निर्णो केला॥२२०॥ जे अनावृष्टि
चेनि उपद्रवें॥ गांदेळ विश्व आघवें॥ म्हणौनि पर्जन्य इष्टि करावें॥ नाना याग॥२२१॥
तव तयां इष्टिचा बुढी॥ पसु हिंसा रोकडी॥ मग अहिंसे चि थडी॥ कैचि दिसे॥२२२॥ पे
रिजे नुसुधि हिंसा॥ तेथ उगवे ळ काय अहिंसा॥ परि नवल बापा धिवसा॥ याज्ञिकाचा
॥२२३॥ आणि आयुर्वेदु कि आघवा॥ याचि मोहरा पांडवा॥ जे जीवाकारणे करावा॥ जीव
घातु॥२४॥ [illegible] नानारोगी आहाळलि॥ लोळते भुते देखिली॥ ते हिंसा निवाराव
याकेलि॥ चिकित्सिका॥२२५॥ तव चिकित्सा पहिले॥ येकाचे कंद खणविले॥ येका उपड
विले॥ समुळि सपत्रि॥२२६॥ येके आउ मोडविलि॥ अजंगमाचि खाल काढविलि॥ ये

११ कें गर्भिणी उकडविलि ॥ पुत्र माजि ॥ २७ ॥ अजातशत्रू तरुवरा ॥ संवोगी देव विलि ॥
या शिरा ॥ तैसे जीउ घेउनि धनुर्धरा ॥ कोरडे केले ॥ २८ ॥ आणि जंगमाहि हात ॥ ला
उनि काढिले पित्त ॥ मगरा खिळे शोणित ॥ आणिक जिव ॥ २९ ॥ अहो वसति धवळा
रे मोडुनि केले रेउळे देव्हारे ॥ नागउनिया वेव्हारे ॥ गवांदि घातलि ॥ ३० ॥ मस्तक पांगु
रविले ॥ तव तळवटि उघडे पडिले ॥ घर मोडुनि केले ॥ मांडव पुढे ॥ ३१ ॥ नाना पांगुरणे ॥
जाळूनि जैसे तापणे ॥ जाले आंग धुणे ॥ कुंजराचे ॥ ३२ ॥ बैल विकुनि गोटा ॥ पूस ला
उनि गाया ॥ इये करणि की चेष्टा ॥ काइ हासो ॥ ३३ ॥ येकि धर्मोचिया वाहाणि ॥ गाळूं आद
रिले पाणि ॥ तव गाळ तिया आहाळणि ॥ जीव मेले ॥ ३४ ॥ येक न पचविति कण ॥ इये हिं
सेचिये भेणे ॥ तेथ करपे ले प्राण ॥ हेचि हिंसा ॥ ३५ ॥ ये वहिंसाचि अहिंसा ॥ कर्मकांडि
हा ऐसा ॥ सिद्धांतु सुमनसा ॥ वोळखतु ॥ ३६ ॥ पहिले अहिंसेचे नाव ॥ केले आम्ही जव ॥
तव स्फूर्ति बाधलि हाव ॥ इये मती ॥ ३७ ॥ तरि कैसे नियया तिगाळावे ॥ म्हणोनि पडिले बो ११

ळावे ॥ तेविचितुवाहे जाणावे ॥ ऐसाभावो ॥ ३८ ॥ बहुतकरूनि किरिटी ॥ ढाचिवि
षोइयेगोष्टी ॥ यरुवी का आडवाटि ॥ धाविजैल ॥ ३९ ॥ आणिस्वमताचियानि
र्धारा ॥ ला गोनियाधनुर्धरा ॥ प्रासामंत्तातरा ॥ निर्वेचु कीजे ॥ ४० ॥ ऐसीहेअ
वधारि ॥ निरूपितिपरी ॥ आतायावरि ॥ मुख्यजेगा ॥ ४१ ॥ तेस्वमतबोलिजैल
अहिंसेरूप कीजेल ॥ जेणेउटिल्याआंतुल ॥ ज्ञानदिसे ॥ ४२ ॥ परिजेआधि
ष्ठिलि निआंगे ॥ जाणिजेआचरते निबगे ॥ जेसीकसवटि सांगे ॥ वानियाते
॥ ४३ ॥ तैसेज्ञानामनाचियाभेटि ॥ सरिसेचिअहिंसेचे बिंबउटी ॥ तेचिऐसेकिरिटी
परिसआता ॥ ४४ ॥ तरितरंगनोलांडितु ॥ ल्हहरिपायेनफोडितु ॥ साचकुनमोडि
तु ॥ पाणियाचा ॥ ४५ ॥ वेगआणिलेसां ॥ दिटिघालुनिआंविसा ॥ जळिबकुजैसा ॥
पाउलसुये ॥ ४६ ॥ काकमळावरीभ्रमर ॥ पायटेवितिहळुवार ॥ कुचुंबेलकेसर ॥ इया
शंका ॥ ४७ ॥ तैसेपरमाणुगुंतले ॥ जाणोनिजिवसानुले ॥ कारुण्यामाजिपा

१२ उठिले॥ लपोनि चालिले॥ ४८॥ ते वाटळपे चि करि तु॥ ते दिशा चि स्नेहा भरि तु॥
जिवातळि आंथुरि तु॥ आपुला जिउ॥ ४९॥ ऐसिया जतना॥ चालणे जया अ
र्जुना॥ देखे अनिर्वाच्य परिमाणा॥ पुरि जेना॥ २५०॥ पे मोहाचे निसांगडे॥ क्ला
सी पिले घरि ताती॥ तेथ दातांचे आगरडे॥ लागती जैसे॥ २५१॥ कां स्नेहाळु
माये॥ तानया चि वास पाहे॥ तिये दिठी ओहे॥ हळुवारु जे॥ ५२॥ नाना कमळदळें॥
डोळे विजीजति ढाळें॥ तो जेणे पाडे बुबुळें॥ वारा घेपे॥ ५३॥ तैसे निमाईवे पाये
भुमीवरि न्यसीतु जाये॥ लागती तेथ होये॥ जनासुख॥ ५४॥ ऐसिया ळघिमा
चालता॥ कृमी कीटक पांडुसुता॥ देखत रिमाघोता॥ हळूचि निगे॥ ५५॥ म्हणे पावो
दडपडिल॥ तरि स्वामिची निद्रा मोडेल॥ रचलेपणा पडेल॥ सांति हन॥ ५६॥ इया
काकुळती॥ वाहाणि घेमाघोती॥ कोण्ही हि व्यक्ति॥ न वचे वरि॥ ५७॥ जिवाचे नि
नावे॥ तृणा ते हि नोलांडावे॥ मग न ळखिता जावे॥ हे के गोष्टि॥ ५८॥ मुंगी ये मे १२

रुनोलोंडावे ॥ मशका सिंधु नतरवे ॥ तेसाभेटलयानकरवे ॥ अतिक्रमु ॥ ५९ ॥ ऐसे सिज
याचिचा लि ॥ रूपापुष्टिफळा आलि ॥ दिरवसि जियालि ॥ दृयावाचे ॥ २६० ॥
स्पर्शेस्वसणे चितसकुमार ॥ मुखमोहाचे माहेर ॥ माधुर्ये जाले अंकुर ॥ दर्शनतैसे ॥ ६१ ॥
पुढेस्नेहपाझरे ॥ मागाचालतिअक्षरे ॥ शब्दपाठिअवतरे ॥ कृपाआंधी ॥ ६२ ॥ तवबोल
णे चिनाहि ॥ आणि बोलोह्मणे जरिकाहि ॥ तरिबोलु कोण्हाहि ॥ खुपेलका ॥ ६३ ॥ बोल
ताआधीकहि निगे ॥ तरिकोण्हाहिव मींनलगे ॥ कोण्हासीहि नरिगे ॥ शंकामनी ॥ ६४ ॥
मांउलिगोटिह्न मोडैल ॥ वासिपेलककणीउडैल ॥ आइकोनिवोवांडिल ॥ कोण्हि ज
रि ॥ ६५ ॥ तरिहुवालि कोण्हानकावि ॥ कोण्हाचिभवेनुचलावि ॥ ऐसाभावोजिवि ॥ ह्मणो
निउगा ॥ ६६ ॥ मगप्रार्थिलाविपाये ॥ जरिलोभेबोलोजाये ॥ तरिपरिसतयाहोय ॥ माय
बापु ॥ ६७ ॥ नादब्रह्मचिमुसेआले ॥ गंगापयआसलले ॥ पतिव्रतेआले ॥ रूढाप्यका ॥
६८ ॥ तेसिसाचआणिमोवाळ ॥ मितहिपरिसरळ ॥ बोलजैसेकल्लोळ ॥ अमृताचे ॥ ६९ ॥

१२ उपरोधुवाढवकु॥प्राणुपापखाकु॥उपाहासुचाकु॥वर्मस्पर्शु॥७०॥आदुवेखुविंदाण
आसआशाकाअंतरण॥हेसंन्यासिलेअवगुण॥जयावाचा॥७१॥आणितयाचिप
रिक्रिरीटि॥थाउजयाचियादिटी॥सांडिलियाभ्रकुटि॥मोकळिया॥७२॥अतिवस्तु आ
हे॥तियेरूपोसकेविपाये॥म्हणोनिवासनपाहे॥बहुतकरूनि॥७३॥ऐसाहिकोणेय
केविळे॥आतुलेरूपेचनिबळे॥उघडोनियाडोळे॥दिटिघालि॥७४॥तरिचंद्रबिंबोनि
धारा॥निगतानकतीगोचरा॥परियकसरिचकोरा॥निगतिदोंरे॥७५॥तेसेप्राणिया
सिहोये॥उतरिलावासपाहे॥तयाअवलोकनाचिसोय॥कुर्मिहीनेणे॥७६॥किंबहुनाऐसी
दिटिजयाचिअंतोसि॥करहिदेखसि॥तेसेचिजे॥७७॥होउनियाकृतार्थ॥राहिले
सिद्धाचेमनोरथ॥तेसेजयाचेहात॥निर्व्यापार॥७८॥अक्षमआणिसंन्यासिले॥कानिरं
धनआणिविसावले॥मुकेनिघतले मोनजेसे॥७९॥तियापरिकाहि॥जयाकराकरणेना
हि॥जेअकर्तेयाचाटायि॥बैसोयेती॥८०॥आसुडेलवारा॥नखलागेलअंबरा॥ १२

इयाबुद्धिकरा॥चाळोनेदि॥८१॥तेथआंगावरिळेउउवावि॥कांडोकारिगेतझाडा
वि॥पसुपक्षादावावि॥आसमुद्रा॥८२॥याकेउतियागोष्टि॥नावेडेंदउकाटि॥मग
गास्याचेकिरीटी बोल्लणेके॥८३॥लिळाकमळखेळणे॥पुष्पमाळाझेलने॥नकरिह्म
णेगोफणे॥असेहोइल॥८४॥हालवतिरोमावळि॥यालागिआंगनकुरुवाळि॥न
खाचिगुंडाळीबोटावरी॥८५॥तवकरणेयाचाचिअभावो॥परिअैसाहिपडेप्रसंगो स्ता
गा वो॥तरिहाताहाचिसरावो॥जेजोडिजति॥८६॥कानाभिकाराउचलिजे॥हातुपउ
लिदेइजे॥आर्त्तातेस्पर्शिजे॥अकुमाकु॥८७॥हेहिउपरोधेकरणे॥तरिआर्त्तिभयह
रणे॥नेणतीचंद्रकिरणे॥जिह्वाळाता॥८८॥पाउनितोस्पर्शु॥मळयानिळुखरपुसु॥ते
णेमानेपसु॥कुरवाळुण॥८९॥जैसदारितेमोकळे॥जेसिचंदनांगेनिसके॥नफळताहि
निर्फळे॥होतिचिनो॥९०॥असोहेवागजाळ॥जाणतेकरतळ॥सज्जनाचेशिळ॥स्वभा
वजेस॥९१॥आतामनतयाचे॥सांगोह्मणोसाचे॥तरिसांगितलेकोणाचे॥विळासहे॥९२॥

२४ काइ शाखा न कें तरु ॥ जळे वीण असे सागरु ॥ तेज आणि तेजाकारु ॥ भानु कायि ॥ ९३ ॥
अवेव आणि शरीर ॥ हे वेगळाले काइ जर ॥ किं रसु आणि नीर ॥ सिनानि आथी ॥ ९४ ॥
म्हणौनि जे हे सर्व ॥ सांगीतले बाह्य भाव ॥ ते मनचि गा सावेव ॥ असे जाण ॥ ९५ ॥ जे बिंभो
ईखोविले ॥ ते चि वरिरु खुजाले ॥ तैसे इंद्रिय द्वारि फाकले ॥ अंतरचि ॥ ९६ ॥ पै मानसिचि ज
री ॥ अंहिसे चि अवसरि ॥ तरि के चि बाहेरी ॥ बोसंडेल ॥ ९७ ॥ आवडे ते वृत्ति किरिटी ॥ आ
शी मनौनि उठि ॥ मग ते चि वाचे दिठि ॥ करासि ये ॥ ९८ ॥ वांचूनि मनी चि नाहि ॥ ते वाचे सिउ
मटेल कायि ॥ बिजे वीण भुयि ॥ अंकुर असे ॥ ९९ ॥ उगवि चि वाळूनि जाये ॥ ते वोघी केंचे वा
हे ॥ जि उगलिया आहे ॥ चेष्टादेहि ॥ २०० ॥ म्हणउनि मन पण मोडे ॥ ते इंद्रिया आधी चि
उबुडे ॥ सुत्रधारे वीण साइखे ॥ वावो जैसे ॥ १ ॥ तैसे मन हे पांडवा ॥ मूळ ये या इंद्रियभावा
हे चि राहाटे आघवा ॥ द्वारि इहि ॥ २ ॥ परि जये वेळे जैसे ॥ जे होउन आंतु असे ॥ बाहेरि १४
ये तैसे ॥ व्यापारुरूपे ॥ ३ ॥ यालागि गा साचोकार ॥ मनि अहिंसा थावे थोर ॥ पिकलि द ती

की आदरे ॥ बोंबातिंग ॥ ४ ॥ म्हणौनि इंद्रियें संपदा ॥ वेचितां हि उदावादा ॥ अहिंसेचा धां ते
दा ॥ करिते आहाति ॥ ५ ॥ समुद्रि दाटी भरिते ॥ तैसमुद्र भरित रियाते ॥ तैसे स्वसंपती
चित्ते ॥ इंद्रिया केलें ॥ ६ ॥ हे बहु असो पंडितु ॥ धरूनि बाळाचा हातु ॥ वोळी लिहि व्यक्तु ॥
आपण चि ॥ ७ ॥ तैसे दयाकुळ आपुले ॥ मने हाता पाया आणिले ॥ मग तेथे उपजविले
अहिंसे ते ॥ ८ ॥ या कारणे किरीटी ॥ इंद्रियांचिया गोष्टी ॥ मनाचियें राहाटि ॥ रूप केलें ॥ ९ ॥ ची
ऐसा मनें देह वाचा ॥ सर्वसंन्यासु दंडाचा ॥ जाला ठाइ जयाचा ॥ देखसील ॥ १० ॥ जे अ
हिंसा कानि आयिकिजे ग्रंथाधारी निरोपिजे ते पाहावी हे उपजे तैतो चि पाहावा
॥ १२ ॥ तो जाणवल्हावळे ॥ ज्ञानाचे वेलाउळे ॥ हे असो निखळे ॥ ज्ञान चित्तो ॥ १२ ॥ ऐसे म्ह
णितलें देवें ॥ ते बोलें यकेसां गावे ॥ परि फाकलो हे ॥ उपसाहावे ॥ तुम्ही मज ॥ १३ ॥ म्हणाल
हिरवे चारि गोरु ॥ विसरमागील मोहर धरु ॥ कां वारे लगे पाखिरु ॥ गगनी भरे ॥ १४ ॥ तै
सियाप्रेमाचिया स्फूर्ति ॥ फावलिया रसवृत्ति ॥ वाहाविला मति ॥ आकळेना ॥ १५ ॥

१५ तरि तैसें न करे अवधारा ॥ कारण आहे विस्तारा ॥ यऱ्हवीं मर तरि अक्षरा ॥ तिहिंचे चि ॥१६॥ दी
अहिंसा म्हणता थोडी ॥ परि ते चि जी होय उघडी ॥ जेलोट जति कोडि ॥ मंत्ताचिया ॥१७॥
येऱ्हवीं प्रमेय मत्ता तें तेरे ॥ थांतबूनि आंग भरे ॥ बोलिजेल ते न सरे ॥ तुम्हापासी ॥१८॥ रत्न
पारखियाचा गावि ॥ जाइल गंड कीत रिसो डावी ॥ का म्नि रि न करावी ॥ मिउगणे जो ॥१९॥
काइसा वासका पुरा ॥ मंद जथे अवधारा ॥ पिगचा विकरा ॥ तियेसा ते ॥२०॥ म्हणोनि
का इयेसभे ॥ बोलकेपणाचे निक्षोभे ॥ लागसरून लभे ॥ बोलाग्र भु ॥२१॥ सामान्य आणि
विशेषा ॥ सकळै कि जे लंदेखा ॥ तरि नैनाचिया मुखा ॥ कडे न प्याल तुम्ही ॥२२॥ शंकेचे नि
गरळे ॥ जे सुद्धप्रमेय मेळे ॥ ते मागुता पाउलि पळे ॥ अवधान येते ॥२३॥ करूनि बाबुकि
ये चि बुथि ॥ जळे जियेटाति ॥ तया चि वास पाहाति ॥ हंसकाई ॥२४॥ का अभ्रा पैलीकडे
येतंचा दिणकोडे ॥ तेचकोरचांचुवेडे ॥ उचलतिना ॥२५॥ तैसे तुम्ही वास न पाहाल ॥ ग्रंथु १५
नेघावरि कोपल्या ॥ जरि निर्वेवाद नव्हेल ॥ निरूपण ॥२६॥ नबुझाविता मते ॥ न फिट आ

ण

क्षेपाचे लागते ॥ ते व्याख्यान जी तुम्हते ॥ जोडूनि नेदी ॥ २७ ॥ आणि मासे तव आघवे ग्रं
थ नयेणे चि भावे ॥ जं तुह्मी संति हा आवे ॥ सन्मुख सदा ॥ २८ ॥ यरूवी तरि साचो कारे ॥ तुह्मी
गीतार्थाचे सोइरे ॥ जाणोनि गीता जीवसे रे ॥ धरिली मिया ॥ २९ ॥ जे आपुले सर्वस्व देया
ल ॥ मग इयेते सोडउनि नेयाल ॥ ह्मणोनि ग्रंथु न के बोल ॥ साच चिरू ॥ ३० ॥ कां सर्वस्वा
चा लोभु धरा ॥ बोलेचा अके रुकरा ॥ तरि गीत मज अवधारा ॥ येकी चि गति ॥ ३१ ॥ किं बहुना
मज ॥ तुमचिया कृपा काज ॥ तियेत लागी व्याज ॥ ग्रंथाचे केले ॥ ३२ ॥ तरि तुह्मा रसिका जो
गे ॥ व्याख्यान शोधावे लागे ॥ ह्मणोनि मत्तांगे ॥ बोलोटला ॥ ३३ ॥ तव कथेपसरू जाला
ह्मो कार्थु दूरि गेला ॥ कि जे क्षमाया बोला ॥ आपत्यामज ॥ ३४ ॥ आणि घासा आंतू ल
हरळु ॥ पेडिता लागे वळु ॥ ते दुर्यै न के खडु हु ॥ सांडावा कि ॥ ३५ ॥ कां संव चोरा चुकविता ॥
दिवस लागलया माता ॥ कोपावे की जिविता ॥ जिताणे कि जा ॥ ३६ ॥ परि यावरी ल्हे नके
तुह्मी उपसाहिले ते चि बरवे ॥ आता अवधारिजो देवा ॥ बोलिले ऐसे ॥ ३७ ॥ ह्मणे उन्मेख

१६ सुलोचना॥ सावध होई अर्जुना॥ करु तुज ज्ञाना॥ वोळखि आता॥३८॥ तरि ज्ञानगा
तेयथे॥ वोळखतु निरुते॥ आक्रोषविण जेथे॥ क्षमा असे॥३९॥ अगाधे सरोवरी॥ क
मळणि जियापरि॥ कासदेवाचा घरी॥ संपति जेसि॥४०॥ पार्था तेणे पाडे॥ क्षमा
जयाते वाढे॥ तेहि लक्षे तेपुढे॥ लक्षण सांगो॥४१॥ तरि पढियंते लेणे॥ आंगी भा
वे जेणे॥ धरिजे ते विसाळणे॥ सर्वचि जया॥४२॥ त्रिविध मुख्य आघवे॥ उपद्रवाचे
मेळावे॥ वरि पडिलिया न के॥ वांकुडा जो॥४३॥ अपेक्षित पावे॥ जेण तोषे मानवे॥ अ
नपेक्षिता हि करवे॥ तो चि मानु॥४४॥ जो मान आपमाना ते साहे॥ सुखदु:ख जेथे सा
मावे॥ निंदास्तुति न के॥ दु:खंडु जो॥४५॥ उन्हाळे निजानतपे॥ हिंमतिया न कंपे॥ काचि
सयाहि न वासिपे॥ पातलेया॥४६॥ स्वसिखराचा भारु॥ नेणेजे सा मेरु॥ धरा यज्ञुसु
करु॥ वोझेन ह्मणे॥४७॥ नाना चराचरि भुति॥ दाटणी न के क्षिति॥ तेसा नाना द्वंद्वी आ
मी॥ घामेना जो॥४८॥ घेउनि जळाचे लोट॥ आलया नदिनदांचे संघाट॥ करि वाडपोट॥ १६

समुद्रजेवि ॥४९॥ तैसेजयाचाठाइ ॥ नसाहणे काहीचिनाहि ॥ आणिसाहातुअसेऐ
सेहि ॥ स्मरणनुरे ॥३५०॥ आंगाजे पातले ॥ तेकरूनि घालि आपुले ॥ यथसाहाते निन
वले ॥ घेयिजेना ॥५१॥ हे अनाक्रोशक्षमा ॥ जयापासी प्रियोत्तमा ॥ जाणतेणमहि
मा ज्ञानासिगा ॥५२॥ तोपुरूषपांडवा ॥ ज्ञानाचावोलावा ॥ आतापरिसआर्जवा ॥ रू
पकरू ॥५३॥ तरिआर्जवतेऐसे ॥ प्राणाचेसौजन्यजैसे ॥ आवडेतयाहिदोषे ॥ येकचिगा जे
॥५४॥ कातोंडपाहूनि प्रकाशु ॥ नकरिजेविचंडांशु ॥ जगायेकूचि अवकाशु ॥ आकाशजे
से ॥५५॥ तैसेजयाचेमन ॥ माणूसप्रतिआनान ॥ नकें आणिवर्त्तन ॥ ऐसेपेत ॥५६॥
जेजगचिसनोळख ॥ जगसिजुनाटसोयरिक ॥ आपुपरूहेभाक ॥ जाणणेनाहि ॥५७॥
भलतेणसिहिमेळु ॥ पाणियाऐसाढाळु ॥ कोण्हीविषीआडळु ॥ नेघेचित्त ॥५८॥ वार
याचिधाव ॥ तैसेसरळभाव ॥ शंकाआणिहाव ॥ नाहिजया ॥५९॥ फाकळयाइंदिवरा ॥
परिवारु नाहिधनुर्धरा ॥ तैसाकोनुकोपरा ॥ नेणेजीउ ॥३६०॥ चोरवाळपणरत्नाचे ॥

मायेपुढेंबाळका रिघतानपडेशंका तैसेमनेदृना
लोका नालोचिजो ३६०

रत्नावरिकिरणांचि॥ तैसेपुष्पमनजयाचे॥ करणेपाठि॥६२॥ आकोचुजोनेणे॥ अनुभउचि
१७ जोगावणे॥ धरिमोकळे अंतःकरणे॥ नकेचिजया॥६३॥ दिठिनकेमिणधी॥ बोलणेनाहि
संदिग्धी॥ कोण्हासिहिनबुद्धि॥ राहाटेजेना॥६४॥ दाहिंइंद्रियेप्रांजळे॥ निःप्रपंचेनिर्मळे॥
पाचैपालवमोकळे॥ ओटेपाहार॥६५॥ अमृताचिधार॥ तैसेउजुअंतर॥ किंबहुनाजो
माहेर॥ याचिज्ञाचे॥६६॥ तोपुरुषुसुभरा॥ आर्जवचाअंगवरा॥ जाणतेथचिघरटा
ज्ञानेकेला॥६७॥ आतायावरि गुरुभक्तिचिपरि॥ सांगोगाअवधारि॥ चतुरनाथा॥६८॥
आघवयाचिदेवा॥ जन्मभूमिहेसेवा॥ जेब्रह्मकरिजिवा॥ शोच्याते॥६९॥ तेआच्यार्येउपा
स्ती॥ प्रकटिजेलतुजप्रति॥ बैसोदेयकपांति॥ अवधानाचि॥७०॥ तरिसकळजळसम्र
द्धि॥ घेउनिगंगारिगालि उदधी॥ कांश्रुतिहेमहापदि॥ पैठिजालि॥७१॥ नानावेदाळूनिजि
विते॥ गुणागुणउखिते॥ प्राणनाथाउचिते॥ दिधलेप्रिया॥७२॥ तैसेसबाह्यआपुले॥ जेणे १७
गुरुकुळिवापिले॥ आपणपेकेले॥ भगतीचेघर॥७३॥ गुरुग्रह जियेदेशी॥ तोदेश्मचि

वसे मानसी ॥ विरहिणि काजे सि ॥ वल्लभा ते ॥ ७४ ॥ तियेकडु नियेतु असे वारा ॥ देखोनि
धावे सामोरा ॥ आड पदे ह्मणे घरा ॥ बिजे कि जो ॥ ७५ ॥ साचा प्रेमाचिया भुलि ॥ तया दिशा
चि आवडे बोलि ॥ जिउ थानापति करु निघालि ॥ गुरु गृही जो ॥ ७६ ॥ परि गुरु आज्ञा धरिले
देहु गावि असे येकले ॥ वांसरु वांलाविले दावे जेसे ॥ ७७ ॥ ह्मणे केहे विरडे फिटैल ॥ के तो
स्वामी भेटैल ॥ युगांहि हूनि वडिल ॥ निमिष मानी ॥ ७८ ॥ हे सिया गुरु ग्रामिचे आले ॥ का
स्वये गुरुने चि धाडिले ॥ तरि गतायुष्या जोडले ॥ आयुष्य जेसे ॥ ७९ ॥ कासु कतया अंकुरा ॥
वरि पडिलिया पियुष धारा ॥ नाना अल्पोदकिचा सागरा ॥ आला मासा ॥ ८० ॥ ना तरि रं
के निधान देखिले ॥ आंधळया डोळे उघडले ॥ भणगा चिया आंगा आले ॥ इंद्र पद ॥ ८१ ॥
तैसे गुरु कुळिच नि नावे ॥ महा सुख अति थोरावे ॥ जे कोडे हि पोटा कावे ॥ आकाशा का ॥ ८२ ॥
पै गुरु कुळिएसी ॥ आवडि जया देखसि ॥ जाण ज्ञान तया पासी ॥ पायिकि करि ॥ ८३ ॥ आणि
अंभ्यांतरिलि कडे ॥ प्रेमाचे निपवाडे ॥ श्री गुरूचे रूपडे ॥ उपासी ध्यानी ॥ ८४ ॥ हृदय सुद्धि चा

१८ आवारि॥ आराध्यु तो धूर करि॥ मग सर्वभावे सिपरिवारी॥ आपण होये॥८५॥ काचे तन्या
चियेपोळि॥ माजि अंनदाचा राउळि॥ गुरु लिंगा ढाळि॥ ध्यानामृत॥८६॥ उदे जोंता
बोधार्को॥ बुद्धि। चीडाळे साक्षिका॥ भरु नियात्र्यंबका॥ लाखोली वाये॥८७॥ काळ सु
द्धि त्रैकाळि॥ जिवदशा धूपु जाळि॥ ज्ञानदीपे वोवाळि॥ निरंतर॥८८॥ सामरस्याचि र॥
ससोये॥ अंखड अर्पीतु जाय॥ आपण भराडा होये॥ गुरु तो लिंगु॥८९॥ नातरि जि
वाचियेसजे॥ गुरु कांत करु निभुंजे॥ ऐसी प्रेमाचि भोजे॥ बुद्धि वोहरु॥९०॥ कोण्हीयेक
अवसरि॥ अनुराग भरे अंतरि॥ कितया नाव करी॥ क्षिराब्धी॥९१॥ तेथ ध्येयध्यान ब
हु सुख॥ ते चि शेषतुळि निर्दोष॥ वरि जळे सनुदेख॥ भावि गुरु॥९२॥ वोळगती पाये॥ ल
क्ष्मी आपण होये॥ गरुड होउ निराहे आपणचि॥९३॥ नाभी आपण जन्मे॥ ऐसे गुरुमू
र्ति प्रेमे॥ अनुभवि मनोधर्मे॥ ध्यानसुख॥९४॥ येकाधे निवेळे॥ गुरु माये करि भाव बळे॥
मग स्तन्यो लुके लोळे॥ अंकावरि॥९५॥ नातरि गा किरीटी॥ चैतन्यतरु तळवटि॥ गुरु धेनु १८

आपण पाटि ॥ वत्स होये ॥ ९६ ॥ गुरुत्वपा स्नेह सलिली ॥ आपण होय मासोळि ॥ कोणिये
कीवेळि ॥ हे चिभावि ॥ ९७ ॥ गुरुत्वपा अमृताचे वडप ॥ आपण सेवावृत्तिचे होयरोप ॥ ऐसै
सेसंकल्प ॥ वियेमन ॥ ९८ ॥ चक्षूपक्षीविण ॥ पिलू होय आपण ॥ कैसे पे अपारपण ॥ आ
वडिचे ॥ ९९ ॥ गुरु तेपक्षिणी करि ॥ चारा घेचांचूवरि ॥ गुरु तारु धरि ॥ आपण कास ॥ ७०० ॥
ऐसे प्रेमाचे निथावे ॥ ध्यान चिध्यान प्रसवे ॥ पूर्णसिंधु हे व्होवे ॥ फुटतु जैसा ॥ १ ॥ किंब
हुनायापरि ॥ श्रीगुरुमूर्ती अंतरि ॥ भोगीआता अवधारि ॥ बाह्यसेवा ॥ २ ॥ तरि जिवी
ऐसआवाके ॥ म्हणे दास्य करिन निके ॥ जैसे गुरु कवतिके ॥ मागम्हणति ॥ ३ ॥ तै सियासाचा
उपास्ति ॥ गोसावि सुप्रसन्न होती ॥ मग मी तथ विंनती ॥ ऐसी करिन ॥ ४ ॥ म्हणे न तुमचा देवा
परिवारु जो आघवा ॥ ते तुलीरूपे होआवा ॥ मीचियेकु ॥ ५ ॥ आणि उपकरिति आपुलि ॥ उप
करणे आथी जे तुल्हि ॥ मासीरूप ते तुल्हि ॥ होआविजी ॥ ६ ॥ ऐसा मागेन वरु ॥ तथ होतु म्ह
णति गुरु ॥ मग तो परिवारु ॥ मीचि होइन ॥ ७ ॥ उपकरण जात सकळैक ॥ तेहि मीचि होयी

१९ नयेकेका॥ तेकाउपास्तिचेकवतिक देखिजेल॥८॥ गुरुबहुताचिमाये॥ परियकलोति
होउनिठाये॥ तैसेकरुनिआणवाये॥ ह्रूपतिये॥९॥ तयाअनुरागावेधलावि॥ यकपली
व्रतचिघेववि॥ क्षेत्रसंन्यासुकरवि॥ लोभाकरवे॥४१०॥ चातुर्दिक्षुवारा॥ नव्हाय निगो
बाहिरा॥ तैसागुरुरूपेपांजरा॥ मीचिहोइन॥११॥ आपुलियागुणाचिलेणि॥ करिन
गुरुसेवेस्वामिणी॥ हेअसोहोईनगवसणि॥ मीचिभक्ति॥१२॥ गुरुस्नेहाचियेवृष्टी
मीपृथ्वीहोईनतळुवटी॥ ऐसियामनोरथाचियासृष्टि॥ आनंतारचि॥१३॥ ह्मणेगुरु
चेभुवन॥ आपणमीहोइन॥ आणिदासुहोउनिकरिन॥ दास्यतेथीचे॥१४॥ निर्गमाग
मीदातोरा॥ जेवोलांडिजतिउंबरा॥ तेमीहोईनआणिद्वारा॥ द्वारपाळु॥१५॥ पाउवामीहो
ईन॥ तियामीचिटेंववीन॥ छत्रमीआणिकरिन॥ वारीपण॥१६॥ मितकुउपरिजाण
विता॥ चवरधरुहातुदेता॥ स्वामीपुढे खोलता॥ होईनमी॥१७॥ मीचिहोईनसागळा
करुसुइनगुळळा॥ सांडितितोनपाळा॥ पडिघामीचि॥१८॥ हउपमीवोळगेन॥ १९

मी चि उगालु घेईन ॥ उ ळिग मी करिन ॥ आंघोळिचे ॥ १९ ॥ होईन गुरुचे आसन ॥ ओं
ॐकार परिधान ॥ चंदनादि होइन ॥ उपचार ते ॥ २० ॥ मी चि होइन सुमनारु ॥ वोगरीन उप
हारु ॥ आपणपें श्रीगुरु ॥ वोवाळिन ॥ २१ ॥ जेके ळिदे वो आरोगिती ॥ ते का पात्ति कर मी
चि पाति ॥ मी चि होईन पुडुलि ॥ देईन विडा ॥ २२ ॥ मी ताट काढिन ॥ सेज
मी चि साडिन ॥ चरण संवाहुन ॥ करिन मी चि ॥ २३ ॥ सिंहासन होईन आपण ॥ वरि गुरु क
रिती आरोहण ॥ होईन मी पुरेपण ॥ वोळगेचे ॥ २४ ॥ श्रीगुरुचे मन ॥ जया देइल अवधान
ते मी पुढे होइन ॥ चमत्कारु ॥ २५ ॥ तया श्रवणाचा आंगणि ॥ होईन शब्दा चिया अक्षोणि
स्पर्शु होईन घसणी ॥ आंगा चिये ॥ २६ ॥ श्रीगुरुचे डोळे ॥ अवलोकने स्नेहाळे ॥ पाहा
ति तिये सकळे ॥ होईन रूपे ॥ २७ ॥ तिये रसने जो रुचेल ॥ तो तो रसु मि या होयिजेल ॥ गं
धरूप किजेल ॥ घ्राणसेवा ॥ २८ ॥ यवं बाह्य मनोगत ॥ गुरुसेवा समस्त ॥ वेगळिन वस्तु
जात ॥ होउनिया ॥ २९ ॥ जव देह असेल ॥ तव ऐसि वोळगि किजेल ॥ मग देहांतिन

२० वळे॥बुद्धिआहे॥३०॥यियेशरिरीचिमाति॥मेळवीनतयेक्षिती॥जेथेश्रीचरणउभेरा
ति॥श्रीगुरूचे॥३१॥माझास्वामिकवतिके॥स्परिशतिजियेउदके॥तेथलयानेईननिके
आपिआप॥३२॥श्रीगुरूवोवाळिजति॥काभुवनिजेउजळति॥तयादिपाचियेदिसिटे
वीनतेज॥३३॥चवरिहूनविजणा॥तेथलयेयाकरिनप्राणा॥मगआंगाचावोळगणा॥
होईनमी॥३४॥जियेजीयेअवकाशि॥गुरूअसतिपरिवारेसी॥आकाशलयाआका
शि॥नेईनतये॥३५॥परिजीतुमेलानसंडि॥निमखुवायानधडि॥ऐसेनिगणावियाको
डि॥केलाचिया॥३६॥यतुलेवरिधिवसा॥जयाचयामानसा॥आणिकरूनिहीतैसा॥अ
पारूचि॥३७॥रात्रिदिवोनेणे॥थोडबहुनम्हणे॥आणियाचेनिराटपणे॥साजाहोय॥३८॥
तोव्यापारूयेणेनावे॥गगनाहूनिथोरावे॥यकलाकरिआघवे॥येकेकाळि॥३९॥हृदय
वृत्तिपुढा॥आंगचिघेद्वडा॥काजकरीहोडा॥मानसेसि॥४०॥यकाधेयाआकुमाका॥
श्रीगुरूचियाखेळका॥लोणकरिसकळा॥जिविताचे॥४१॥जोगुरुदास्यकृसु॥जोगुरुप्रेमेसपो २०

थु॥ गुरु आज्ञे निजवासु॥ आपणजो॥ ४२॥ जो गुरु कुळेसकु ळिनु जो गुरु बंधु सो
जन्यसुजनु॥ जो गुरु सेवाव्यसने सव्यसनु॥ निरंतर॥ ४३॥ गुरु संप्रदाय धर्म॥ ते
जयाचे वर्णाश्रम॥ गुरु [illegible] परिचर्या नित्यकर्म॥ जयाचे गा॥ ४४॥ गुरु क्षेत्र गुरु दे
वता॥ गुरु माय गुरु पिता॥ जो गुरु पुजे परोता॥ मार्गुनेण॥ ४५॥ श्रीगुरुचे द्वार
ते जयाचे सर्वस्वसार॥ गुरु सेवकासहोदर॥ प्रेमभजे॥ ४६॥ जयाचेवक्त्र॥ वाहे गुरु
नामाचे मंत्र॥ गुरु वाक्यावाचूनि शास्त्र॥ हातिनसिवे॥ ४७॥ सिवतले गुरुचरणि॥ का
भलते जपाणि॥ तया तीर्थ यात्रे आणि॥ तीर्थत्रै लोकिचि॥ ४८॥ श्रीगुरुचे उसिटे॥
लाहे जै अवचटे॥ तै तेणे लाभे विटे॥ समाधिसी॥ ४९॥ कैवल्यसुखासाटि॥ परमा
णुघे किरीटी॥ उधळति पायापाटि॥ चालताजे॥ ४५०॥ हे असो सांगो किति॥ नाहि पा
र गुरु भक्ति॥ परि गाउक्रांत मति॥ कारण हे॥ ५१॥ जयाये भगतिचि चाड॥ जयाये

२२ वि खीचे कोड ॥ जो हे सेवा वाचूनि गोड ॥ न मनी काहि ॥ ५२ ॥ तो तत्व ज्ञानाचा ठावो ॥
ज्ञाना तेणे चि आवो ॥ हे असो तो देवो ॥ ज्ञान भक्तु ॥ ५३ ॥ हे जाण पा साचोकार ॥ ते
थ ज्ञान उघडे न द्वारे ॥ नांदत से जगा पुरे ॥ इ या रिति ॥ ५४ ॥ जिये गुरु सेवे विशि ॥ मा
झा जीव अभिळाखि ॥ म्हणोनि सोयचुकि ॥ बोलिके ली ॥ ५५ ॥ यरु वी असता हाति खु
ळा ॥ भजना वधा निआंधळा ॥ परि चेये लागी पांगुळा ॥ पासोनि मंदु ॥ ५६ ॥ गुरु वर्णे
णी मुका ॥ आळसि पोसिजे फुका ॥ परि मनी आथी निका ॥ सानुरागु ॥ ५७ ॥ तेण चि
पै कारणे ॥ हे स्थूळ पोखणे ॥ पडिले मज म्हणे ॥ ज्ञानदेवो ॥ ५८ ॥ तरि तो बोलु उपसा
हावा ॥ आणि वोळंग अवसरु द्यावा ॥ आता म्हणेन जीव रवा ॥ ग्रेथार्थु चि ॥ ५९ ॥ परि
सा परिसा श्रीकृष्णु ॥ जो भूत भारसहिष्णु ॥ तो बाल तसे विष्णु ॥ पार्थु आयिके ॥ १६० ॥ म्ह २२
णे प्रज्ञा चित गोरेस ॥ जया पासि दिसे ॥ आगमन जैसे ॥ कापुराचे ॥ ६१ ॥ का रत्नाचे दळवाडे

तैसे सबाह्य चोखडे ॥ आंतु बाहेरि येके पाडे ॥ सूर्य जैसा ॥ ६२ ॥ बाहीरि कर्में क्षाळला
भितरि ज्ञाने उजळला ॥ इहिं दोहिं परि आला ॥ पाखाळा येका ॥ ६३ ॥ मृत्तिका आणि जळें
बाह्य येणे मळें ॥ निर्मळ होय बळें ॥ वेदाचेनि ॥ ६४ ॥ भलतेथ बुद्धि बळि॥रज आरिसा
उजळि ॥ सोदंणि फेडि थिगळी ॥ वस्त्राचिया ॥ ६५ ॥ किं बहुना इया परि ॥ बाह्य चोख अव
धारि ॥ आणि ज्ञान दीपु अंतरि ॥ म्हणोनि सुद्ध ॥ ६६ ॥ यरु वितही पांडुसुता ॥ आंत शुद्ध
नसता ॥ बाहेर कर्मे तो तत्वता ॥ विटंबु गा ॥ ६७ ॥ मृत्यु जैसा शृंगारिला ॥ गाढवु तीर्थे का
णिला ॥ कडुदुधिया माखिला ॥ गुळे जैसा ॥ ६८ ॥ वोसगरही तोरण बांधिले ॥ उपवासि
अन्ने लिपिले ॥ कुंकुसें दुरकेले ॥ कांतहिन ॥ ६९ ॥ कळसहि माचे पोकळ ॥ जळो वरिल ते सळ
ळ ॥ काय करू चित्रीव फळ ॥ आंतुसेण ॥ ७० ॥ तैसे कर्म वरिचिला कडा ॥ न सरे मोलकुडा ॥ धार
नके मदिरेचा घडा ॥ पवित्रु गंगे ॥ ७१ ॥ म्हणोनि अंतरि ज्ञान हो आवे ॥ मग बाह्य लाभे ळ
स्वभावे ॥ वरि ज्ञान कर्मे संभवे ॥ तैसे के जोड ॥ ७२ ॥ यालागि बाह्य विभागु ॥ कर्मे धुतला

२२ चांगु॥ आणि ज्ञानें फेडिला वंगु॥ अंतरीचा॥७३॥ तेथ अंतर बाह्य गेले॥ निर्मळत्व ये
के जाले॥ किंबहुना निर्वाळले॥ सुचित्व चि॥७४॥ म्हणोनि सद्भाव जीवगत॥ बाहेरि दि
सति फाकत॥ तैस्फटिक गृहीचे डोलत॥ दीप जैसे॥७५॥ विकल्पु जेणे जेणें उपजे॥ ना
थिलि विकृति निफजे॥ अशुद्ध त्तिचि बिजे॥ अंकुर घेती॥७६॥ ते आइके देखे अथवा
भेटे॥ परि मनि काहीं चिनु मेटे॥ मेघरंगें न कांटे॥ व्योम जैसें॥७७॥ येऱ्हवीं इंद्रिया
चे नि मेळें॥ विषयांवरी तरी लोळे॥ परि विकाराचे नि विटाळें॥ लिंपेजेना॥७८॥ भे
टलेया वाटेवरि॥ चोखी आणि महारी॥ तेथ नातळतिया परि॥ राहाटों जाणे॥७९॥
कां पति पुत्रातें आलिंगी॥ येकीचि तरुणांगी॥ तेथ पुत्रभावाचां अंगी॥ न लगे
चि कामु॥८०॥ तैसे हृदय चोख॥ संकल्प विकल्पि सनोळख॥ कृत्याकृत्य विशेष॥ फुड
जाणे॥८१॥ पाणियें हिरा न भिजे॥ आधणि हरळु न सिजे॥ तैसि विकल्प जातें न लिं २२
पिजे॥ मनोवृत्ति॥८२॥ तया नाव सुचिपण॥ पार्था गा संपूर्ण॥ हें देखसि तेथ जाण॥

ज्ञान आहे ॥ ८३ ॥ आणि स्थिरता साच ॥ घर रिघालि जयाचे ॥ तो पुरुषु ज्ञानाचे ॥ आ
युष्यु गा ॥ ८४ ॥ देह तरि वरिले कडे ॥ आपुलिया परि हिंडे ॥ परि बैसका न मोडे ॥ मा
नसाचि ॥ ८५ ॥ वछा वरौ निधेनूचे ॥ स्नेह रानान वचे ॥ न कृति भोग सतियचे ॥ प्रेम
भोग ॥ ८६ ॥ कालोभियादूरि जाय ॥ परि जीउ टेवाचि ठाय ॥ तैसा देह चालिता न
के ॥ चळु चित्ता ॥ ८७ ॥ जात योभ भ्यासवे ॥ आकाश जैसे न धावे ॥ भ्रमण चक्रि नभ
वे ॥ ध्रुवु जैसा ॥ ८८ ॥ पांथिकाचिया यायर ज्ञारा ॥ सवे पंथु न वचे धनुर्धरा ॥ का नाहि ज
वितस्वरां ॥ येण जाणे ॥ ८९ ॥ तैसाचळण वळणात्म कि ॥ असोनिये पांचभुतिकि ॥
भूतोर्मि येकि ॥ चालिजेना ॥ ९० ॥ वाहुटुळिचे नि बळे ॥ पृथ्वी जेवि न ढळे ॥ तैसा
उपद्रवउमाळे ॥ न लोटे जो ॥ ९१ ॥ दैन्य दुःखी न तपे ॥ भय शोकि न कंपे ॥ देह मृत्यु
नवासि पे ॥ पातले नि ॥ ९२ ॥ आर्ति आशा पडिभरे ॥ वय व्याधी गजरे ॥ उजु अस

२२ तापाटि मोरे ॥ नके चित्त ॥ ९३ ॥ निंदा निस्त्तंजं दडी ॥ काम लोभा वरि पडि ॥ परि रोमा
नके वांकुडी ॥ मानसाचि ॥ ९४ ॥ आकाशा हे वोसरो ॥ पृथ्वी वरि विरो ॥ परि नेण मोह
रो ॥ ह्रदयवृत्ति ॥ ९५ ॥ हाति हाला फुलि ॥ पासवणा जे विनघलि ॥ तेसा नोहे टेदु
वोक्यसेलि ॥ सिलिला साता ॥ ९६ ॥ क्षीराणे वाचा कल्लोळि ॥ कंपु नाहि मंदराचळि
का आकाराने जेळे जाळि ॥ वणवेचा ॥ ९७ ॥ तेसा आला गेला उर्मी ॥ नके गजबज
मनो धर्मी ॥ किंबहुना धीरुक्ष मी ॥ कल्पांतिहि ॥ ९८ ॥ पै स्थैर्य ऐसि भाष ॥ बोलि
लिजे स विशेष ॥ ते हे दशा गा देख ॥ देखणेया ॥ ९९ ॥ हे स्थैर्य निधडे ॥ जेथे आंगे
जिवे जोडे ॥ ते ज्ञानाचे उघडे ॥ निधान साचे ॥ ५०० ॥ आणि इसालु जैसा घरा ॥ को
रंदिया हातियेरा ॥ निविसंबे भांडारा ॥ बद्धकु जैसा ॥ १ ॥ यकलोतया बाळका ॥
वरि पडो निटाके अंबिका ॥ मधु विषि मधु मक्षिका ॥ लोभिणि जैसी ॥ २ ॥ अर्जुना २२

जोयापरि॥ अंतःकरणा जतन करि॥ नेदि उभें ठाकों द्वारी॥ इंद्रियाचा॥ ३॥ म्हणे
कामु बागुल भैकेल॥ हे आशा सियारि देखेल॥ तरि जिवा रे केल॥ म्हणोनि बिहे॥ ४॥
बाहीरि धिट जे सि॥ दादुगा पति कळासि॥ करिठ हणितै सी॥ प्रवृत्तिसि॥ ५॥ स
चेतनी वाणे पण देहासकट॥ द आटणे॥ संयमावरि करणे॥ बुजूनि घालि॥ ६॥
मनाचा महाद्वारि॥ अस्याहाराचे टाणां तरि॥ जोय मद मशरिरी॥ जागवि उभे॥ ७॥
आधारि नाभिकंटी॥ बंधत्रयाचि घरटि॥ चंद्रसूर्य संपुटि॥ सुये चित्तू॥ ८॥ समा
धिचे सेजपासि॥ बांधोनि घालि ध्यानेसी॥ चित्त चैतन्य समरसी॥ आंतरते॥ ९॥
अगा अंतःकरण निग्रहु जो॥ तो हा हे जाणि जो॥ हा आथी तेथ चि विजयो॥ ज्ञाना
चा पै॥ ५१०॥ जयाचि आज्ञा आपण॥ शिरी वाहे अंतःकरण॥ मनुष्याकोर जाण ज्ञा
न चितो ११॥ श्लोक॥ इंद्रियार्थेषु वैराग्यमनहंकार एव च॥ जन्ममृत्युजराव्या

२४ घि दुःखदोषानुदर्शनं ॥ ८ ॥ टिका ॥ आणि विषयविषिं वैराग्याचि निकि पुरवणी
मानसिकि जिति आथी ॥ १२ ॥ वमिलिया अंना ॥ लाळ न घोटी रसना ॥ आंग न सूये आ
लिंगना प्रेताचिया ॥ १३ ॥ विषखाणे नागवे ॥ जळता घरि न रिगवे ॥ व्याघ्रविवरा
न वचवे ॥ वस्तिसि जेवी ॥ १४ ॥ धडाडिता लोहारसी ॥ उडी न घलवे जैसी ॥ न करवे उससि
अजगराचि ॥ १५ ॥ अर्जुना तेणे पाडे ॥ जयासि विषयवार्त्ता नावडे ॥ ने दि इंद्रियाचे
नि तोंडे ॥ काहीचि जावा ॥ १६ ॥ जयाचा मनि आळस्य ॥ देहिं अति कारस्य ॥ यमदमी
सामरस्य ॥ जयासिगा ॥ १७ ॥ तपोव्रताचा मेळावा ॥ जयाचे ठाईं पांडवा ॥ युगांत जया
गावा ॥ आंतु येता ॥ १८ ॥ बहु योगाभ्यासी हाव ॥ विजनाकडे धाव ॥ न सोहे जो नाव ॥ सं
घाताचे ॥ १९ ॥ नाराजाचि आंथुरणे ॥ पुयपंकिं लोळणे ॥ तैसे लेखि भोगणे ॥ आहिके
चे ॥ ५२० ॥ स्वर्गा तें मानसे ॥ आइकोनि मानि ऐसे ॥ कुहिले पिसित जैसे ॥ स्वानाचेका
॥ २१ ॥ हे ते विषयवैराग्य ॥ जे आत्मलाभाचे भाग्य ॥ येणे ब्रह्मानंदा योग्य ॥ जीव होती ॥ २२ ॥ २४

ऐसा उभयभोगी त्रासु॥ देखसि जेथ बहुवसु॥ तेथ जाणरे हा वासु॥ ज्ञानाचा तु॥२३॥
आणि सचाडाचिया परि॥ इष्टापूर्त्त करिं॥ परि केलेपण शरिरी॥ वसो नेदि॥२४॥ वर्णा
श्रमपोशके॥ कर्म नित्य नैमित्यके॥ तयामाजि कांहि नटके॥ आचरता॥२५॥ परि हे
मियां केले॥ कां हे माझेनि जाले॥ हे सेना हिरे वितुले॥ वासनेमाजी॥२६॥ जैसे अव
चितपण॥ वायुसी सर्वत्र विचरण॥ कां निराभीमान उदेजण॥ सूर्याचे जैसे॥२७॥
कां श्रुति स्वभावता बोले॥ गंगा कां जे वीण चाले॥ तैसे अवष्टंभ हीन भले॥ वर्त्तणे ज
याचे॥२८॥ रुतु कालि तरि फळति॥ परि फळ कोहे नेणति॥ तया वृक्षाचिया ऐसी वृत्ति॥
कर्मि सदा॥२९॥ यवं मनी कर्मि बोली॥ जेथ अहंकारा उखी जाली॥ यकावळि यचिका
ढिली॥ दोरी जैसि॥५३०॥ संबंधवीण जैसि॥ अभ्रे असति आकाशि॥ देही कर्मे तैसी
जयासि गा॥३१॥ मद्यपा आंगिचे वस्त्र॥ लेपाहा तिचे शस्त्र॥ कां बैल्ला वरि शास्त्र॥

बांधले आहे ॥ ३२ ॥ तेणे पाडें देहीं ॥ जया आहे हे सेचि नाहीं ॥ निरहंकारता पोहीं ॥ त
यानाव ॥ ३३ ॥ हे संपूर्ण जेथ दिसे ॥ तेथ चि ज्ञान असे ॥ इये विषिं अनारिसें ॥ बोलोन
ये ॥ ३४ ॥ आणि जन्म मृत्यु दुःख ॥ व्याधि वार्धिक्य कलुषे ॥ ये आंगा न यता देख ॥ दु
रोनि जो ॥ ३५ ॥ साधुकु विवसिया ॥ का उपसर्गि योगिया ॥ पावउणया पुरया ॥ वो
थंबा जैवि ॥ ३६ ॥ वैर जन्मांतरिचे ॥ सर्पा मनों निनवेचे ॥ ते विअति ता जन्माचे ॥ उणे जोवा
हे ॥ ३७ ॥ डाळा हरखुन विरे ॥ घाई कोतन जिरे ॥ तेसे काळिचे न विसरे ॥ जन्म दुःख ॥ ३८ ॥
म्हणे पुयगर्ते रिगाला ॥ आहा मुत्र रंध्रे निगाला ॥ कैरा मियाचाटिला ॥ कुचस्वेदु ॥ ३९ ॥
ऐसिऐसिया परि ॥ जन्माचा कांटाळा धरि ॥ म्हणे आता ते न करि ॥ जेणे ऐसे होय ॥ ५४० ॥
हारि उमचावेया ॥ जुवारु जैसा येडाया ॥ का वैरा बापिकेया ॥ पुत्रु जचे ॥ ४१ ॥ मारिलियाचे नि
रागे ॥ पाठि चाजे विसुडमागे ॥ तेणे आक्षेपे लागे ॥ जन्मापाठि ॥ ४२ ॥ परि जन्म तीत ला

जा॥ नसंडि जयाचे निज॥ संभावितां निस्तेज॥ न जिरे जैसे॥ ४३॥ आणि मृत्यु पुढे आ
हे॥ तो चिकल्मां तिकां पाहे॥ परि आजीचि होये॥ सावधु जो॥ ४४॥ माजि अथावह्या णता
थ डियेचि पांडुसुता॥ पळणारु आइता॥ कासिजेवि॥ ४५॥ कान पवतां रणाचा टावो
सांभाळिजे जैसा आवो॥ वोडणा सुयिजे घावो॥ न लगतांचि॥ ४६॥ पाहे चोपणा वाट वधा
त व आजीचि होइजे सावधा॥ जिउ न निगतां वोखदा॥ धाविजे जेवि॥ ४७॥ यरु वीभैस
घडे॥ जो जळतां घरि सापडे॥ तो मग न पवोडे॥ कुहा रवणो॥ ४८॥ चोढिये पाथरु गेला॥
तैसेनि जो बुडाला॥ तो बोंबेहि सकट निमाला॥ कोण सांगे॥ ४९॥ म्हणोनि समर्थे सिवै
र॥ जया पेड हाड खाइर॥ तो जैसा आटे पाहार॥ परजूं नि असे॥ ५५०॥ नातरि केळ्वलि
नोवरि कासन्यासी जयापरि तैसा न मरतांचि जो करि॥ मृत्यु सुचना॥ ५१॥ पै गा
जो यापरि॥ जन्मेचि जन्मसु निवारि॥ मरणे मृत्यु वारि॥ आपण उरे॥ ५२॥ तया तेघरि ज्ञा
नाचे॥ साकडे नाहि साचे॥ जया जन्ममृत्युचे॥ निमाले रोव्य॥ ५३॥ आणि तयाचि

२६ परिजरा ॥ नटेकता शरीरा ॥ तारुण्याचिं भरा ॥ माजि देखे ॥ ५४ ॥ हे पैं आजिचा अव या
सरि ॥ पुढिले हे शरीरी ॥ ते पाहे होईल काचरि ॥ वाळलि जैसि ॥ ५५ ॥ निदैवाचे व्यवसाये ॥
तैसे याकति हात पाये ॥ अंमंत्र्या राज्याचि परि आहे ॥ बोंवळा ऐया ॥ ५६ ॥ फुलाचया भोग
ला गींभ मटांगा ॥ ते करुयाचा गुडुघा ॥ तैसे होयिल ॥ ५७ ॥ वाढळाचा खुरि ॥ आख
र आते बुरि ॥ ते दशा मा शरिरि ॥ पावैल गा ॥ ५८ ॥ पद्म दळे सिइ साळे ॥ आंडताति जे
हे डोळे ॥ ते होती पडवळे ॥ पिकलि जैसि ॥ ५९ ॥ अवेचि पडळे ॥ वो मथति सिनसाळे ॥ उ
रकुहि जळजळे ॥ आंसुवाचेनि ॥ ६० ॥ जैसे बाबुळेचे खोड ॥ गिरवडूनि जाति सरड
तैसे पिचडि तोंड ॥ सरकटि जैल ॥ ६१ ॥ रांधवणी बोळि पुढे ॥ पक्षिवेउ मोत्ति खात वडे ॥
तैसी चियेना कोंडे ॥ बिडबिडती ॥ ६२ ॥ तांबोळे वोंगराउं हासता दांत दाउं ॥ सनागर मि
रउं ॥ बोळजेणे ॥ ६३ ॥ तयाचि पाहे या तोंडा ॥ यईल जळं बराचा लोंढा ॥ इयाउमल ति
दाढा ॥ दाता सिहिं ॥ ६४ ॥ कुळवाडिरिण दाटलि ॥ का वाकुडिया खोरे बैसलि ॥ तैसि नुटि २६

लकाहिकेलि॥ जिभचिहे॥६५॥ कुसळेकोरडि॥ वोरेनिजातिबरडी॥ तैसेअपस
तोडि॥ दाढियेसि॥६६॥ आषाडिचेनिजळे॥ झिरिपातिजेसिमोळे॥ तैसेखांडिहू
निलाळे॥ पटतिपुरा॥६७॥ वाचेसिअपवा डु॥ कानिअनाघडु॥ पिंडुगरुवामांकडु॥
होइल हा॥६८॥ लणाचेबुजवणे॥ आंदोळेवारेंगुणें॥ तैसेयइलकांपणे॥ न
सर्वांगासि॥६९॥ पायापडतिवेगडी॥ हातवळतिमुरुकुंडि॥ बरवेपणाबागुडिना
चविजेल॥५७०॥ मळमुत्रघोरे॥ होउनिठातिखोखरे॥ नवसियेहोतिइतरे॥ मा
झानिधाकनि॥७१॥ देखोनिथुंकिलजगु॥ मरणाचापडेलपांगु॥ सोयरयाउबगुये
इलमाझा॥७२॥ स्त्रियाम्हणतिविवसि॥ बाळेजातीलमूर्छी॥ किंबहुनाचिळसि॥
पात्रहोइन॥७३॥ उभळिचाउजगरा॥ सेजेयाजाइलघरा॥ सिणवीलह्मातारा॥ ब
हुतातेहा॥७४॥ ऐसिवृद्धापिचिसुचणि॥ आपणयातरुणपणि॥ देखमगमनि वि
टजोगा॥७५॥

२७ म्हणे पाहे हे येइल ॥ आणि आताचे भोगिता जाइल ॥ मग काइ उरेल ॥ हिता लागि
॥७६॥ म्हणौनि नाइकणे पावे ॥ तव ऐकोनि घालि आघवे ॥ पंगुनकता जावे ॥ तेथो
निया ॥७७॥ दिठि जव जाय जाये ॥ तव पाहाता तुले पाहे ॥ मुके हा आधि वाचा वाहे ॥ सु
भाषिते ॥७८॥ हात लोती खुळे ॥ कि पुढे ल मोटके कळे ॥ आणि करु निघालि सकळे ॥ दा
नादिके ॥७९॥ तेव्हा ते सिद्दशा येइल पुढे ॥ ते मन होइल वेडे ॥ तव चिंतू निटे विचारव
डे ॥ आत्मज्ञान ॥८०॥ जैसे चोर पाहे झोंबति ॥ तव आजि चिरु सिजे संपति ॥ का
साकासा कि वाति ॥ नव चिता कीजे ॥८१॥ तैसेरद्धाप्ये ल्यावे ॥ मग जे वाया जावे
ते आताचि आघवे ॥ सेवते केले ॥८२॥ आता मोडू निटेली दुर्गे ॥ कावळित धरिले
खगे ॥ तेथ उपेक्षू निजोरिगे ॥ तो नागवला कि ॥८३॥ तैसेरद्धाप्य होये ॥ आले
पण वाया जाये ॥ जे तोशात रद्धु आहे ॥ नेणो केंचा ॥८४॥ साडिली कोव्हे साडि ॥ त
यान फळे जेवि बोंडि ॥ जाला अग्नि तहीं राखोंडि ॥ जाळिल काये ॥८५॥ म्हणौ २७

निरद्धाप्याचे निआटवे ॥ वृद्धाप्याजे नागवे ॥ तयाचा रायिजाणावे ॥ ज्ञान आ
हे ॥९६॥ तैसेचि नाना रोग ॥ पडिघाति पुढां आंग ॥ तव आरोग्याचे उपेग ॥ क
रु निघालि ॥९७॥ सापाचा तोंडि ॥ पडलि जे उंडि ॥ ते नाउनि सांडि ॥ प्रबुध जेसा ॥९८॥
तैसा वियोगु जेणे दुःखे ॥ विपत्ति शोकु पोखे ॥ ते स्नेह सांडूनि सुखे ॥ उदास होये ॥९९॥
आणि जेणे जेणे केडे ॥ दोषु सुतील तोडे ॥ तया कर्मे रंधाघा गुंडे ॥ नियमाचे दाटि ॥५९०॥
ऐसिया आयिति ॥ तयाचि परि आसति ॥ तो चि तो ज्ञान संपत्ति ॥ गोसावि गा ॥९१॥
आता आणिक हियेक ॥ लक्षण अलौकिक ॥ सांगेन आयिक ॥ धनंजया ॥९२॥ श्लो
क ॥ असक्तिरनभिष्वंगः पुत्रदारगृहादिषु ॥ नित्यंच समचित्तत्वमिष्टानिष्टोप
पत्तिषु ॥९॥ टिका ॥ तरि जाया देहावरि ॥ उदासु ऐसिया परि ॥ उखिता जेसा बिढा
रि ॥ बैसविला असे ॥९३॥ कां साउचि साउलि ॥ वाटे जातां मिनलि ॥ घरावरि तेतुलि ॥
आस्था नाहि ॥९४॥ साउलि सरिसि चि असे ॥ परि असे हे नेणिजे जैसे ॥ स्त्रियेचे तैसे

२८ लोलुप्यनाहि ॥ ९५ ॥ आणि भजाजे जे जालि ॥ तिलवस्ती कीर आलि ॥ का गोरुवे बैसलि
रुखात्तळि ॥ ९६ ॥ जो संपत्तिमाजि असता ॥ ऐसा गमे पांडुसुता ॥ जैं का वोट जाता ॥ सा सा
क्षीरे विला ॥ ९७ ॥ किं बहुना पुंसा ॥ पाजेर माजि जैसा ॥ वेदाझेसि तैसा ॥ बिहुनि असे ॥ ९८ ॥
यरु वीदारा ग्रहपुत्रि ॥ नाहि जया मैत्री ॥ तो जाण पा धात्री ॥ ज्ञानासि गा ॥ ९९ ॥ आणि
महासिंधु जैसे ॥ ग्रीष्म वरिषि सरिसे ॥ इष्टानिष्टे तैसे ॥ जयाचा ठाइं ॥ ६०० ॥ का तिन्ही का
ळ होता ॥ त्रिधा न के सविता ॥ तैसा सुखदुःखि चित्ता ॥ भेदु नाहि ॥ १ ॥ जेथ न भाचे निपाडु ॥
समता उणे न पडे ॥ तथचि ज्ञान रोकडे ॥ वोळखतु ॥ २ ॥ श्लोक ॥ मयि चानन्ययोगेन भ
क्तिरव्यभिचारिणि ॥ विविक्तदेशसेवित्वमरतिर्जनसंसदि ॥ १० ॥ टिका ॥ आणि
मी वाचूनि काहि ॥ आणिक गोमटेचि नाहि ॥ ऐसा निश्चयो तिहि ॥ जयाचा केला ॥ ३ ॥ श
रीर वाचा मानस ॥ पियालि ह्लत निश्चियाचे कोश ॥ येक मी वाचूनि वास ॥ न पाहाति
आन ॥ ४ ॥ किं बहुना निकट निज ॥ जयाचे जाले मज ॥ तेण आपणया आह्मा सज ॥ २८

येकिकेलि ॥ ५ ॥ रिगता वल्लभापुढे ॥ नाहि आंगीजि विसाकुडे ॥ तयेकां तेचे निपाडे ॥
येकसरला जो ॥ ६ ॥ मिळोनि मिळत चि असे ॥ समुद्रिं गंगाजळ जैसे ॥ मी होउनी मज
तैसे ॥ सर्वस्वे भजति ॥ ७ ॥ सूर्याचाहाणा होईजे ॥ कासूर्यासवे चि जायिजे ॥ हे विकलप
णसाजे ॥ प्रभेजेवि ॥ ८ ॥ पै पाणियाचे येभुमिके ॥ पाणि तळपे कवतिके ॥ तेलहरि ह्म
णतिलोकिके ॥ लहवी ते पाणी ॥ ९ ॥ जो अनन्यु यापरि ॥ मी जाला हि मातें वरि ॥ तो चितो
मूर्त्तधारि ॥ ज्ञानपैगा ॥ ६१० ॥ आणि तीर्थे धौते तटे ॥ तपावने चोखटे ॥ आवडति कपाटे ॥
वसउ जया ॥ ११ ॥ शैलकक्षाचि कुहरे ॥ जळाशय परिसरे ॥ आधिष्ठिजा आदरे ॥ नगरा
नये ॥ १२ ॥ बहु येकांतावरि प्रीति ॥ जया जनपदावरि खंति ॥ जाणमानुष्याकार मूर्त्ति
ज्ञानचिता ॥ १३ ॥ आणि कहि पुढति ॥ चिद्रगा भुपति ॥ ज्ञानाचिये निरुति ॥ लागीसो
गा ॥ १४ ॥ श्लोक ॥ अध्यात्मज्ञाननित्यत्वं तत्वज्ञानार्थदर्शनं ॥ एतत्ज्ञानमितिप्रोक्तम
ज्ञानं यदतोन्यथा ॥ ११ ॥ टिका ॥ तरि परमात्मा ऐसे जे येक वस्तु असे ते जया दिसे

२९ ज्ञानास्तव ॥७५॥ तयकु वांचोनि आने ॥ जीयभवस्वर्गी दिज्ञाने ॥ तअज्ञान हेसामने
निश्चयो करि ॥७६॥ स्वर्ग जाणे हे सांडि ॥ भव विविकान साडि ॥ दे आत्मज्ञानी बुडि ॥
सद्भावाची ॥७७॥ अंगलियवाटे ॥ साधूनिया आकोटे ॥ निगिजे जविनिटे ॥ राजपंथ ॥७८॥
तैसे ज्ञान जाता करि ॥ आघवेचियेकी केडसारि ॥ मग मन बुद्धि माहरी ॥ आत्मज्ञानि ॥७९॥
म्हणे हे चियके आथी ॥ यर जाणणे ते भ्रांति ॥ ऐसि निकुर सिंमति ॥ मेरु होये ॥२०॥
यंव निश्चयो जयाचा ॥ द्वारि आध्यात्मज्ञानाचा ॥ ध्रुव देवो गगनीचा ॥ तेसारा हि ला ॥२१॥
तयाचा टायि ज्ञान ॥ याबोला ह्मण सिव्यवधान ॥ जे ज्ञानी बेसले मन ॥ तकाचि ते तामी
॥२२॥ तरि बैसल पण जहोय ॥ त बेसताचि बोलनके ॥ तही ज्ञाना तया आहे ॥ सरिसापा
डु ॥२३॥ आणि तत्वज्ञान निर्मळ ॥ फळे जयक फळ ॥ त ज्ञेया हिवरि सरळ ॥ दिटि जया ॥२४॥
यही वी बाधा आले नि ज्ञाने ॥ जरि ज्ञेय न दिसे चि मने ॥ तरि ज्ञान लाभु हीन मने ॥ जा
ला साता ॥२५॥ आंधळे निहाती दिवा ॥ घेउनि काइ करावा ॥ तेसा ज्ञान निश्चयो आ २९

घवा॥वाया जाय॥२६॥जरि ज्ञानाचे निप्रकारा॥परतती दिठि नपेस॥तेस्मूर्त्ति
असे॥अ[illegible]द्ध होउनि॥२७॥म्हणोनि ज्ञान जेतुळे दावी॥ततुलि ही वस्तू चि आघवी॥
तेदेखअेसि होआवि॥बुद्धि चा रव॥२८॥यालागि ज्ञान निर्दोष॥दाविले ज्ञयदेख॥तेसे
निउन्मेष॥आथिली ज्ञा॥२९॥जेवढी चि ज्ञाना चि शुद्धि॥तेवढी चि जया चि बुद्धि॥तोज्ञा
नहे शाब्दि॥करण नलगे॥३०॥पै ज्ञानाचिं प्रभसवे॥जयाचि मति ज्ञेयि पावे॥तोहात ये
धरणियासि वे॥परतत्वाते॥३१॥ताचि ज्ञान नके बोलता॥विस्मो कवणु पांडुसुता॥काये
सवितयातसविता॥म्हणावे असे॥३२॥तव श्रोता म्हणि तले असो॥नसंगे तयाचा अ
तिसो॥ग्रंथा त्त तथ आडसो॥घालितासीका॥३३॥तुम्हाहाचि आम्हा थोरु॥वक्त्रू ता
चापाहुन सू॥जेज्ञान विषयी प्रकारु॥निरूपिला॥३४॥रसु होआवा अतिमात्रु॥हा घेता
सि कविमेत्रु॥तरि आंवतू निशात्रु॥करितासिका गा॥३५॥ठायि बैसतियेवेळे॥जेरससो
यघेउनिपके॥तियेचायेरवोडउमिळे॥कोण अर्था॥३६॥आघवा चि विषी आदि॥प

३० रिसा जवणेटकोनदि ॥ ते खुरतोडीनुसधि ॥ पोसी केवण ॥ ३७ ॥ तैसि ज्ञानी मती नकेक ॥
यरजत्म तिनणोके तुके ॥ परित असोनि के ॥ केलतुवा ॥ ३८ ॥ जया ज्ञानलेशादोषु ॥ कि ज
तियागादिसायासे ॥ तधणिचे आणि तुसया ऐसे ॥ निरूपण ॥ ३९ ॥ अमृताचिसा तवं
कडी ॥ त्यागोका अनुघडि ॥ सुखाचा दिसिकोडी ॥ गणिजतुका ॥ ४० ॥ पूर्णचंद्रसिरा ति
युगयके असोनपाहाति ॥ तरि काइ नपाहात आहाति ॥ चकोरेत ॥ ४१ ॥ तैसे ज्ञानाचे बाल
णे ॥ आणि येणेरसाळपणे ॥ आतापुरे कोण म्हणे ॥ आकर्णिता ॥ ४२ ॥ आणि सभाग्यु पा
हुणा ये ॥ सुभगचिवाढ तिहोय ॥ तैसरोनेणेरससोय ॥ ऐसे आथी ॥ ४३ ॥ तैसा जाला असं
गु ॥ जे ज्ञानी आह्मासि लागु ॥ आणि तुजहि अनुरागु ॥ आथि येथ ॥ ४४ ॥ म्हणोनि ययावा
खाणा ॥ पासिसे आलिचो गुणा ॥ नाम्हणोनयदेखणा ॥ होसि ज्ञानी ॥ ४५ ॥ तरी आता
यावरि ॥ प्रज्ञेचा माजुधरि ॥ पदसा चक्रकरि ॥ निरूपणि ॥ ४६ ॥ यासंतवाक्यासरिसे ॥ म्हणि
तले निवृत्तिदास ॥ मासहिं जी ऐसे मनोगत ॥ ४७ ॥ यावरि आता तुम्ही ॥ आज्ञापिलास्या ३०

मि तरि वायां वाग्मी॥ वाढोनेदि॥४८॥ इयेहि अवधारा॥ ज्ञानलक्षणे अठरा॥ श्रीकृष्णे धनुर्धरा॥ नि
रुपिली॥४९॥ मग म्हणे यानांव॥ ज्ञान येथ जाणाव॥ हे स्वमत आणि आघवे॥ ज्ञानियां म्हणति
॥५०॥ करतळावरि वाटोळा॥ डोलत देखिजे आवळा॥ तैसे ज्ञान आम्ही डोळा॥ दाविले तुज॥५१॥
आता धनंजया महामति॥ अज्ञान लेसि वदंति॥ ते हि सांगो व्यक्ति॥ लक्षणेसि॥५२॥ येर्‍हवी ज्ञा
न फुडे जालया॥ अज्ञान जाणवे धनंजया॥ जे ज्ञान नव्हे ते अपैसया॥ अज्ञान चि॥५३॥ पाहे पा
दिवसु अवघा सरे॥ मग रात्रिची वारी उरे॥ वांचूनि कांहि तिसरे॥ नाहि जेवी॥५४॥ तैसे ज्ञान जेथ ना
हि॥ ते चि आज्ञान पाहि॥ तरी सांगो कांहि कांहि॥ चिन्हे तिये॥५५॥ तरि संभावने जिये॥ जो माना
चि वाट पाहे॥ सत्कारें होय॥ तोषु जया॥५६॥ गर्वे पर्वताचि शिखरे॥ तैसा महत्वावरौनि नुतरे॥
तयाचा ठाई पुरे॥ अज्ञान असे॥५७॥ आणि स्वधर्माचि मांगळि॥ बांधे वाचेचा पिंपळि॥
उभिला जैसा देउळि॥ जाणोनि कुंचा॥५८॥ घालि विद्येचा पसारा॥ सुये सुकृताचा डांगोरा॥ क
रिते तुलमा करा॥ स्फिती चिया॥५९॥ आंग वरि वरिचर्चि॥ जनाते अभ्यर्चिता वंचि॥ तो जा

३१ ग अज्ञाना चि ॥ खाणि येथ ॥ ६६० ॥ आणि वन्हि वनि विचरे ॥ तथ जळति जैसि जंगम स्था
वरे ॥ तैसे जयाचेनि आचारें ॥ जगा दुःख ॥ ६१ ॥ कवतिकें जें जें जल्पे ॥ तें साबळाहूनि तिखरू
पे ॥ विषाहूनि संकल्पें ॥ मारकु जो ॥ ६२ ॥ तया तें बहु अज्ञान ॥ तोचि अज्ञानाचें निधान ॥ हें
से सि आयतन ॥ जयाचें जिणें ॥ ६३ ॥ आणि फुंके भाति फुगे ॥ रिचलि सवेंचि उफगे ॥ तैसा सं
योग वियोगा ॥ चढे वोहटे ॥ ६४ ॥ पडिली वारयाचा वळसा ॥ धुळि चढे आकाशा ॥ हरिखावे
ळे घे तैसा ॥ स्तुती वेळे ॥ ६५ ॥ निंदा मोटकि आयिके ॥ आणि कपाळ धरूनि गंके ॥ थेंबें विरे वारेनि
शोखे ॥ चिखलु जैसा ॥ ६६ ॥ तैसा मानापमानी होय ॥ जो कोण्ही चिउर्मि न साहे ॥ तयाठाइं आ
हे ॥ अज्ञान पुरें ॥ ६७ ॥ आणि जयाचा मनि गांठी ॥ वरि मोकळि वाचा दिठि ॥ आंगे मिळे जिवें पा
ठि ॥ भलतयासी ॥ ६८ ॥ व्याधाचा चारा घालणें ॥ तैसा प्रांजळु जोगावणें ॥ चांगाचि अंतःकरणे
विरू करि ॥ ६९ ॥ गारसे वाळे गुंडाळलि ॥ का निंबोळि जैसि पिकलि ॥ तैसि जयाचि भलि ॥ बाह्य ३२
क्रिया ॥ ६७० ॥ अज्ञान तयाचा ठायि ॥ ठेविलें असे पाहि ॥ या बोला आन नाहि ॥ सत्य मानी ॥ ७१ ॥

आणि गुरुकुळि लाजे ॥ जो गुरुभक्ति उभजे ॥ विद्या घेउनि माजे ॥ गुरुसीचि ॥ ७२ ॥ तया
चे नाव घेणे ॥ हे वाचे मुद्रा न होणे ॥ परि घडलि लक्षणे ॥ बोलता इये ॥ ७३ ॥ आता गुरुभक्ता
चे नाव घेवो ॥ तेणे ॥ वाचे प्रायश्चित्त देवो ॥ गुरुसेवा । का नाव पावो ॥ सुर्य जैसा हा ॥ ७४ ॥ म तुल
निपांगु पापाचा ॥ निस्तरेल हे वाचा ॥ जो गुरु तल्पगाचा ॥ ना मी जाला ॥ ७५ ॥ हा गावा वरि ॥ तया
नावाचे भय हरि ॥ मग ह्मणे अवधारि ॥ आणिके चिन्हे ॥ ७६ ॥ तरि आंग कर्मि ढिला ॥ जो मनवि
कल्पे भरला ॥ आउ विचा अवगला ॥ कुहा जैसा ॥ ७७ ॥ तया तोंडि काटिवेड ॥ आंतु तुसुधी हाउ
अशोचि तेण पाडे ॥ सबाह्य जो ॥ ७८ ॥ जैसे पोटालागी सुणा ॥ उघडे झाकले न ह्मणे ॥ तैसे
आपुले पराव नेणे ॥ द्रव्यालागि ॥ ७९ ॥ तया ग्राम । कुकाचा ठायि ॥ जैसा मिळणि ठावो अठ
वो नाहि ॥ तैसा स्त्रि विषिका हि ॥ विचारि ना ॥ ६८० ॥ कर्मीचि वेळ चुके ॥ का नित्य नैमित्तिक ठाके ॥
ते जया न दुःख ॥ जिवामाजि ॥ ८१ ॥ पापि जो निसुगु ॥ पुण्या विखि अति निलगु ॥ जयाचा
मनि वेगु ॥ विकल्पाचा ॥ ८२ ॥ तो जाण निखळा ॥ आज्ञानाचा पुतळा ॥ जो बांधोनि असे डो

जेचा पेंडवळा ॥ खणोनि घातलि ॥ ९५ ॥ कुळेंसी जो पाटिमोरा ॥ वेदाज्ञे सिंदुरा कसा कूस ॥ व्यापारा
निवाडु नेणे ॥ ९६ ॥ वसो जैसा मोकाटु ॥ वारा जैसा अफाटु ॥ फुटला जैसा पाटु ॥ निरंजनि ॥ ९७ ॥ ना
आंधळे हातिरु मातले ॥ डोंगरि जैसे पेटले ॥ तैसें विषयिं सुटलें ॥ चित्त जयाचें ॥ ९८ ॥ पेउ बडा
काइं न पडे ॥ मोकाटु कोण्हा नातुडे ॥ गावां ढोरिचे आडे ॥ नोलांडि कोण ॥ ९९ ॥ जैं छत्री अन्न से
जालें ॥ का सामान्या बीक आलें ॥ वाणवसिलें चेउभलें ॥ कोण न रिगे ॥ ७०० ॥ तैसें जयाचें
अंतःकरण ॥ तया चाराचि संपूर्ण ॥ अज्ञानाचि जाण रिद्धि आहे ॥ १ ॥ आणि विषयाचि
गोडी ॥ जो जितमेला न संडि ॥ स्वर्गीहि खावया जोडि ॥ यथोनि चि ॥ २ ॥ जो अखंड भोगाज
चे ॥ जया व्यसन काम्यक्रियेचें ॥ मुख देखोनि विरक्ताचें ॥ सचैल करि ॥ ३ ॥ विषो शिणोनि
या जाय ॥ परि न सिणे सावधु न कें ॥ जेणें कुहिला हातें खाय ॥ कोढि जैसा ॥ ४ ॥ खरि टेकोने
दीउडे ॥ लातुनि फाडि नाकें ॥ तरी जे विनकुळे ॥ माघोता खर ॥ ५ ॥ तैसा जो विषयालागी
घालि जळतये आगी ॥ व्यसनाचि आंगी ॥ लेणि मिरवि ॥ ६ ॥ फुटोनि पडे तंव ॥ मृग वाढ

विहाव॥ परि नल्गणे हे मावरा किणि चि॥७॥ तेसा जन्मो निमृत्युवरि॥ विषई आसिता बहु
३३ तीपरि॥ तरुणी आसुने घधरि॥ अधिक प्रेम॥८॥ पहिलिये बाळदशे॥ आयिबाहे चि पिसे॥ ते
सेर मग स्त्री मासे॥ भुलोनि ठाके॥९॥ मग स्त्री भोगिता थावो॥ द्याप्य लागे यवो॥ तेकां तो
चिप्रेम भावो॥ बाळका आणि॥१०॥ आंधळे वियालेजैसे॥ तैसा बाळे परिवसे॥ परि मरत
वन आसे॥ विषयासिजो॥११॥ जाण तयाचा ठाउ॥ अज्ञाना सि पार नाहि॥ आता आणि
के काहि॥ चिन्हें सांगो॥१२॥ तरि देहे चि आत्मा॥ ऐसिया जो मनोधर्मो॥ वळघोनिया क
र्मारंभु करि॥१३॥ आणि उणका पुरें॥ जें जें काहि आचरे॥ तयाचेनि अविस्करें॥ कुंथा लागे॥१४॥
डोइये टेविलें निभोजें॥ देवळ विसजे सकुंजे॥ तैसा विद्या वयसा माजे॥ उताणा चाले॥१५॥ म्ह
णे मी चि येकु आथि॥ माझा चि घरि संपति॥ मासी आचरतिरिती॥ कोणा आहे॥१६॥ नाहिं
मासे नि पाडे वाडु॥ मी सर्वज्ञ येकु चि रुडु॥ ऐसा गर्वे तुष्टि गेंडु॥ घेउ निठाके॥१७॥ व्याधिला
गलिया माणुसा॥ नयभो गदाखउ जेसा॥ निके न साहे जो तेसा॥ पुढिलाचा॥१८॥ पैगुणते ३३

तुलांखाये॥स्नेहे कीजळतुजाये॥जेथटे विजेतथ होये॥मसिऐसे॥७१९॥जिवनेसिंपिला तिडि
पिडि॥विजिलाप्राणासांडि॥लागलातरिकाडि॥ठुरोनेदि॥७२०॥आळु माळु प्रकाशु करि॥
तेतुलेनिचिउबाराधरि॥तेसादिपाचयापरि॥सुविद्यजो॥२१॥गोषधाचनिनावअमृते॥
नवज्वरु जेसाआंबुथे॥काविषचिहाउनिपरते॥सर्पोदुधा॥२२॥तेसासद्गुणीमछरु॥विस
तीअहंकारु॥तपोज्ञानअपारु॥ताटाचढ॥२३॥अंत्यजराणिवबेसविला॥ओरधारणुगि
ळिला॥तेसागर्वेंकुगला॥द्रव्यसिजो॥२४॥जोलाटणेऐसानलवे॥पाथरु तेविनद्रवे॥गुणि
यासिनागव॥फोउसजेस॥२५॥किंबहुनातयापासि॥अज्ञानआहे वाढिसि॥हनिकरगातु
जसि॥बोलतआसो॥२६॥आणिकपाहिधनंजया॥जोग्रहदेहुसामग्रिया॥नदेखकालि
चया॥जन्मातगा॥२७॥व्रतघ्नाउपेगुकेला॥काचोरावेकारदिधला॥निसुगआसविं
ला॥विसरजेसा॥२८॥वोढाळितालाविले॥तेतैसचिकानपुंसबोले॥किंपुरुतीवोखकुआलं॥
सुणजेस॥२९॥बेडुकसापाचातोंडि॥जातससबुडबुडि॥तोमशाकाचियाकोडि॥स्मरनाकाहि
॥७३०॥

३४ तैसि न वहि घोर स्रवति ॥ आंगि देहाचि लुति जिति ॥ जेण जालि ते चिंत्ति ॥ सल्लेना जया ॥ ३१ ॥ ३४
मातु कोदर कुहरि ॥ सुनिविष्ट चाराथरि ॥ जठरि न वमास वरि उकडिला जे ॥ ३२ ॥ ते गर्भि
चि वेथा ॥ काजे जालि उपजता ॥ ते काहि चि सर्वथा ॥ नाठवि जो ॥ ३३ ॥ मळमुत्र पंकि ॥ लोळते
बाळअंकि ॥ दखानि जो न थुंकि ॥ आसु नेघे ॥ ३४ ॥ काली चि ना जन्म गेले ॥ पाहे चि पुढति
आले ॥ हे असे काहि वाटले ॥ नाहि जया ॥ ३५ ॥ आणि पतया चि परि ॥ जिविता चि कुमारि
दखोनि जो न करि ॥ मृत्यु चिंता ॥ ३६ ॥ जिण याचनि विश्वासे ॥ मृत्यु ये कु यथ असा ॥ हे जया
चे निमानसे ॥ मानी जना ॥ ३७ ॥ अल्पोद कि चा मासा ॥ हे नाटे हे सिया आशा ॥ न वचे चि का
जेसा ॥ अगाध डोहा ॥ ३८ ॥ कागोरि चिया भुलि ॥ [illegible] मृगु व्याधा दिठि न घलि ॥ गुकु
न पाहाता गिळि ली ॥ उंडी मिने ॥ ३९ ॥ दिपाचया झगमगा ॥ जाळिले हे पतंगा ॥ नेणवे चि
पैगा ॥ जया परि ॥ ७४० ॥ गव्हार निद्रा सुखे ॥ घर जळतसे ते न देखे ॥ नेणता जवि विषे ॥ रां
धिले अन्न ॥ ४१ ॥ तैसा जिविताचेनि मिसे ॥ हा मृत्यु चि कि आला असे ॥ हे नेण चि राजसे ॥

सुखे जोगा ॥७२॥ शारिरीचिया काळी ॥ अहोरात्राचि जोडी ॥ विषयसुखप्रौढी ॥ साचचि मानी ॥७३॥
परि बापुडा ऐसेने णे ॥ जे वेश्येचे सर्वस्व देणे ॥ ते चि नागवणे ॥ रूपयथ ॥७४॥ सवंचाराचे सा
जणे ॥ ते चि प्राणघेणे ॥ टपास्नपन करणे ॥ ते चि मरण ॥७५॥ पांडुरोगे आंग सुटले ॥ ते
तया चि नावे तया खुंटले ॥ तसे नेणे भुलले ॥ आहार निद्रा ॥७६॥ सदमुखसुका ॥ धावत
यापायचपळा ॥ प्रतिपदी जवळा ॥ मृत्यु जवि ॥७७॥ ते विदेहा जव जव वाढु ॥ जव जव दि
साचा पवाडु ॥ जव जव सुखवाढु ॥ आंगाचा हा ॥७८॥ तव तव अधिका अधिके ॥ मरण आ
युष्याते जिंके ॥ मिठ जैसे उदके ॥ घासिज तसे ॥७९॥ तैसे जिवित जाये ॥ तयासि सव काळ पा
हे ॥ हहा तौं लिचे न के ॥ राउके जया ॥८०॥ किं बहुना पांडवा ॥ हा आंगीचा मृत्यु निचनवा ॥
नदेखचि जो मावा ॥ विषयाचिया ॥८१॥ तो अज्ञान देसिचा रावो ॥ या बोला महाबाहो ॥ न
पडगावा रावो ॥ आणि काचा ॥८२॥ पै जिविताचे नि सुखे ॥ जैसा कामृत्यु न देख ॥ तेसा ता

३५ रूण्य तोशे ॥ जरा न गणि ॥ ५३ ॥ कुडा डिला टिला गाडा ॥ सिखरू निसुटला धोंडा ॥ तैसा न
देखजो पुढां ॥ वृद्धाप्य आहे ॥ ५४ ॥ का आडवा हुका पाणि आले ॥ मेसयाचे जुंझ माजले ॥ ते
सेतारुण्याचे चढले ॥ सुरे जया ॥ ५५ ॥ पुढिला गे विघरो ॥ काति पाहे निसरो ॥ माथा आ
दरि सिरो ॥ बागीबळे ॥ ५६ ॥ दाढी साउळ धरि ॥ मान हालौ निवारी ॥ तहौ जो करि ॥ आयेचा
पैसु ॥ ५७ ॥ पुढिल उरि आदळे ॥ तव न देखे जवि आंधळे ॥ काडोळया वरिल निगळे ॥ आळ
सितो से ॥ ५८ ॥ तैसे ततरुण पण आजिचे ॥ भोगिता वृद्धाप्य पहेचे ॥ न देखे तोसाचे ॥ अज्ञा
नु गा ॥ ५९ ॥ देख अक्षम कुबजे ॥ कि विटाउला गफुंजे ॥ परि न हमणे पाहे माझे ॥ हे चि भवे
॥ ७६० ॥ आणि आंगी वृद्धते चि ॥ संज्ञा येउनि मरणाचि ॥ परि जया तारुण्याचि ॥ सुलिन
फिटे ॥ ६१ ॥ तो आज्ञानाचे घर ॥ हे साच चि घेऊँ उतर ॥ लेवी चि परि येस थोर ॥ चिन्हे आणि ३५
के ॥ ६२ ॥ तरि वाघाचिये आडवे ॥ चरोनि येक वळ आलो देवे ॥ तेण विश्वासे पुडति धाव ॥ वसा

जैसा॥६३॥ का सर्प घराआंतु॥ अवचटे देवा आणि लासवस्त॥ यतु ळयासाटि निश्चितु॥
नास्तीकु होय॥६४॥ तैसनि अवचट है॥ यकेदानीचि वेकाळे है॥ यथरागुयकेओहठे मानि
नाजो॥६५॥ वैरिया निद आलि॥ आतां छंदे माझि सरलि॥ हे मानिता संपिळिं मुकला जेवि॥६६॥
तेसि आहार निद्र चिउजरि॥ रोग निवांतजे वबरी॥ तवजोन करि॥ व्याधिचि चिंता॥६७॥ आणि
स्त्रिपुत्रादि मेळे॥ संपत्ति जवजव फळे॥ तेण रजे डोळे॥ जाति जयाच॥६८॥ सबळेचि वियोग पडे
ळ॥ विळो नि विपति येईल॥ हे दुःखपुढिल॥ देखना जो॥६९॥ तो अज्ञानु पांडवा॥ आणि तो
हि तोचि जाणावा॥ जो इंद्रिय आकासवा॥ चारी येथ॥७०॥ वयसेचे नि उवाये॥ संपत्तीचे
निसावाये॥ सव्यासव्य जाये॥ सर करितु॥७१॥ न करावे ते करि॥ असंभाव्य मनी धरि॥ चितु
न यते चि विचारि॥ जयाचि मति॥७२॥ रिगे जेथ न रिगावे॥ मागे जे न घ्यावे॥ स्परिसे जेथ न
ळगावे॥ आंगमन॥७३॥ न वचावे तेथ जाये॥ न पाहावे ते जो पाहे॥ न खावे ते खाये॥ ते वि

३६
चितो षे ॥७४॥ न धरावा तोसं गु ॥ न लागावे ते थ लागु ॥ नाचरावा तो मार्गु ॥ आचेरजो ॥७५॥
नायिकावे ते आयिके ॥ न बोलावे ते भुके ॥ परिदोष होईलै न देखे ॥ प्रवर्त्तता ॥७६॥ आंगा मना हे
सिरुचि यावे ॥ ये तुले निक्ळसाक्ळस । नाटवे ॥ जो करणयाचे निनावे ॥ भलते चिकरि ॥७७॥ परि
पाप मज होयिल ॥ का नरंकु यातनायइल ॥ हे का हीचि पुढिल ॥ देखेना जो ॥७८॥ तयाचेनि
आंगलेगे ॥ अज्ञान जगि दाटुगे ॥ जे सज्ञाना हि संगे ॥ झोंबो सके ॥७९॥ असो हे आयिके ॥ अ
ज्ञान चिन्हे आणिके ॥ जेणे तुज सम्यक ॥ जाणवे ते ॥७८०॥ तरि जयाचि श्रीति पुरी ॥ गुंतलि
देखसि घरि ॥ न वंगंध केरारि ॥ भ्रमरि जैसी ॥८१॥ साखरेचि मेराशि ॥ बैसलि नुडे मासी ॥ तै
सेनि स्त्रिचित्त आवेसि ॥ जयाचे मन ॥८२॥ टेलाबेडुकु कुंडि ॥ मशाकु [illegible] गुंतला सैं बुडि ॥ कोरु
सबुड बुडि ॥ रुतला पंकि ॥८३॥ तेसे घरोनि निगणे ॥ नाहि जिविते मरणे ॥ जयासा पाहोउनि ३६
असणे ॥ आँटितये ॥८४॥ प्रियोत्तमाचा कंगी ॥ भ्रमदा घे आरि ॥ तैसि जिवेसि कोपटि ॥ धरुनि विंळिं

टाके ॥ ८५ ॥ मधुरसा दाटे ॥ मधुकर जचे जैसे ॥ गृह संगोपनें तैसे ॥ करी जोगा ॥ ८६ ॥ मातारप
णी जाले ॥ माणिक येक उपायिले ॥ तयाजे कोज तुले ॥ मातापितरा ॥ ८७ ॥ ते तुलेनि पाडपाथी ॥
घरि प्रेम जया आस्था ॥ आणि स्त्रीवाचूनि सर्वथा ॥ जाणे ना जो ॥ ८८ ॥ महापुरुषाचे चित ॥
जालया वस्तुगत ॥ टाके व्यवहार जात ॥ जियापरी ॥ ८९ ॥ ते सा स्त्रीदेही जो जिवे ॥ पडानिया
सर्वभावे ॥ कोण मी काय करावे ॥ काही नेणे ॥ ९० ॥ हाणि लाज न देखे ॥ परापवाद नायिके ॥ जया
चि इंद्रियें येक मुखें ॥ स्त्रीया केलि ॥ ९१ ॥ चित्त आराधी स्त्रियेच ॥ स्त्रियेचे निछंदे नाचे ॥ माकड
गारुडियाचे ॥ जैसे होय ॥ ९२ ॥ आपण पहिसिणवी ॥ इष्टमित्र दुरावी ॥ मग कवकाचि वाढवि ॥
लोभी जैसा ॥ ९३ ॥ तैसा दान पुण्य खाचि ॥ गोत्र कुटुंबा वचि ॥ परिगार भरी स्त्रीयेची ॥ उणि हो
ने दि ॥ ९४ ॥ पुजिति देवते जो गावि ॥ गुरुते बोलसकवि ॥ मायबापा दावी ॥ निदारपण ॥ ९५ ॥
स्त्रीयेचा तरि विखि ॥ भोग संपति अनेकि ॥ आणि वस्तु नि[illegible]जजे देखे ॥ ९६ ॥ प्रेमाथिले

निभग्रते॥ जैसे निभजिजे कुळदेवते॥ तैसायकाग्र चित्ते॥ स्त्रीजो उपासि॥ ७७॥ स्ना
३८ च आणि चोख॥ ते स्त्रियेसीचि अशेष॥ यरी विषि ज्ञो गावणुक॥ ते हि नाहिं॥ ७८॥ इये
ते ह्लनको ण्हीदेखेल॥ इयेते वेखासे जायिल॥ तरियुग चि बुडेल॥ ऐसे जया॥ ७९॥ ना
यटेयाभेणें॥ नमोडीनागाचि आप॥ तैसि पाळिउ णखुण॥ स्त्रियेचि जो॥ ८०॥ किंबहु
नाधनंजया॥ स्त्रीचि सर्वस्व जया॥ आणि तियेच याजाळया॥ लागी प्रेम॥ १॥ आणि
केहिं जेजे समस्त॥ ते थिचे संपत्ती जात॥ ते जिवाहुनि अप्र॥ मानी जो गा॥ २॥ तो आज्ञा
नासि मुळ॥ अज्ञाना तेणे बळ॥ हे असो केवळ॥ तो ते चि रूप॥ ३॥ आणि मातलिये साग
री॥ मोकळलियां तरि॥ ळाटाचायरज्ञारि॥ आदोळे जैवि॥ ४॥ ते विप्रिय वस्त पावे॥ आणि
सुखे जो उंचावे॥ तैसाचि अप्रियासवे॥ तळवटु घे॥ ५॥ ऐसे निजयाचा चित्ति॥ वैषम्य ३८
साम्यांचि वाखति॥ वाहे तो महामति॥ अज्ञानु गा॥ ६॥ आणि माझा ठायि भक्ति॥ फुका

ळोगी जया अर्ति ॥ धनोद्देशे विरक्ति ॥ नटणे जेवि ॥ ७ ॥ कां कांताचा मानसी ॥ रिगोनि
नाटळिजे सि ॥ राहाटे आणि केसि ॥ जावयालागी ॥ ८ ॥ तैसा मातें किरिटि ॥ भजत्ति गा पा
उटि ॥ करूनि जो दिठि ॥ विषो सुये ॥ ९ ॥ आणि भजीनले यासवे ॥ ता विषो जरि न पवे ॥ तरि
सांडिलेण आघवे ॥ टवाळे हे ॥ १० ॥ कुणबट कुळवाडि ॥ तैसा आनुआनुदेवमांडि ॥ आ
दिलाचि परवडि ॥ वरितया ॥ ११ ॥ तया गुरूमागोटेके ॥ जयाचा सुगरू वोदेखे ॥ तरितया
चा मंत्रु सिके ॥ येरू नेघे ॥ १२ ॥ प्राणि जात्ता सिनिष्टुरू ॥ थावरी बहु भरू ॥ ते वीचि ना ह्रियक
सरू ॥ निर्वाळो जया ॥ १३ ॥ माझि मूर्त्ति निफजवि ॥ ते घराचाको नि बैसवि ॥ आपण देवोदेवी
याभ्रे जाये ॥ १४ ॥ निच आराधौन माझे ॥ कां जि कुळदेवता भजे ॥ पर्वे विशेषे कि जे ॥ पुजा आना
॥ १५ ॥ माझे अधिष्ठान घरि ॥ आणि वोवसे आनाचे करी ॥ पितृकार्यी अवसरि ॥ पितराचा हो
ये ॥ १६ ॥ येकादसीचा दिवसि ॥ जेतुला पाउ आम सि ॥ तेतुला चि नागासि ॥ पंचमिचा दिनि ॥ १७ ॥

३८ चौथी मोट किंपाहे ॥ आणि गणेशाचाचि होये ॥ चाउदसी म्हणे मोये ॥ तु सावो दुर्गे ॥ १८ ॥ नि
त्य नैमित्तकर्मे सांडि ॥ मग बैसन वचंडी ॥ आदित्य वारि वाढि ॥ बहिर वापात्री ॥ १९ ॥ पाटिसा
मवारु पावे ॥ आणि बेलसि लिंगे धावे ॥ ऐसा यकलाचि आघवे ॥ जोगावीजे ॥ २० ॥ भै
से अखंड भजन करि ॥ उगा न से क्षण भरि ॥ आव घे निगावे दारी ॥ अहेव जैसि ॥ २१ ॥ तै
से निजोगा भगतु ॥ सेरा देखसि धावतु ॥ जाण अज्ञानाचा मूर्त्तु ॥ अवतारु तो ॥ २२ ॥ आ
णियेकांतेचा खेटे ॥ तपोवने तीर्थे तटे ॥ देखोनि जो गाविटे ॥ तो हि तो चि ॥ २३ ॥ जया जन
पदिं सुख ॥ गजबजे चकवतिके ॥ कानु आवडे लौकिके ॥ तो हि ता चि ॥ २४ ॥ आणि आत्मा
आ गोचरु होये ॥ ऐसि जे विद्यॉं हे ॥ ते आइकोनि डोरवाये ॥ विद्वांसु जो ॥ २५ ॥ उपनिषं ॥ क दा
डेनवचे ॥ योगशास्त्र न रुचे ॥ अध्यात्मज्ञानि जयाचे ॥ मन चि नाहि ॥ २६ ॥ आत्मचर्चीये
कि आथि ॥ ऐसिये बुद्धिचि भिंति ॥ पाडूनि जयाचि मति ॥ वोढाळ जालि ॥ २७ ॥ कर्मकांड त ३८

रिजाणे ॥ मुखोद्गत पुराणे ॥ ज्योतिषि तो त्रणे ॥ तैसेचि हाय ॥ २८ ॥ शिल्पि अति निपुणु ॥
सुभकर्मि हि प्रविणु ॥ विधी अथर्वणु ॥ हाति आथि ॥ २९ ॥ कोकि नाहि टेले ॥ आरथ करि त्र
णि तले ॥ आगम आफाविले ॥ मूर्त्त होति ॥ ३० ॥ निती ज्ञात सुजे वैद्यक हि बुझे ॥ काव्य
नाटकि दुजे ॥ चतुर नाहि ॥ ३१ ॥ स्मृतिची चर्चा ॥ उंसु जाणे गारुडिचा ॥ निघंट ग्रंज्ञे चा
पायिकु करी ॥ ३२ ॥ व्याकरणी चोखडा ॥ तर्की अति गाढा ॥ परियक अध्यात्म ज्ञानि कुढा ॥
जात्यंधु जो ॥ ३३ ॥ ते येक वाचूनि आर्ति घेवो रोगा ॥ सिंद्धात निर्माणधात्री ॥ परि जको तमू
ळनक्षत्रि ॥ न पाहेगा ॥ ३४ ॥ मोराचा आंगी अशेषे ॥ पिसे आहाति डोळसे ॥ परि येके लि
दिठिनेस ॥ तैसे तगा ॥ ३५ ॥ जरि परि माणुयकेडे ॥ संजिवनी मूळ जोडे ॥ तरि बहुकायि
गोडे ॥ अरणेयेरे ॥ ३६ ॥ आयुष्य विण लक्षणे ॥ सिसे विण अळंकरणे ॥ वाहेर विणवाधा
वणे ॥ विटंबु गा ॥ ३७ ॥ तैसे शास्त्र ज्ञात जाण ॥ अवघेचि अप्रमाण ॥ अध्यात्म ज्ञान वीण ॥
येकलेनि ॥ ३८ ॥

३९ याला गिळी अर्जुना पाहि॥ अध्यात्मज्ञानाचा ठायि॥ जया नित्य बोधु नाहि॥ शास्त्रमुग्धा॥३९॥
तया शारीरजे ज्ञाले॥ ते अज्ञानाचे बिंबी रूढले॥ तयाचि विसती ते गेले॥ अज्ञान वेलि
॥८४०॥ तो जे जे बोले॥ ते अज्ञानचि फुलले॥ तयाचे पुण्य ते फळले॥ अज्ञान चि गा॥४१॥
आणि अध्यात्मज्ञान कहि॥ जेणे मानिले चि नाहि॥ तो ज्ञानार्थु न देखे हे काइ॥ बोला
वे असे॥४२॥ जो लिचि थडी न पवता॥ पळे जो माघौता॥ तया पैलदिपिचि वार्त्ता॥ काइ
होय॥४३॥ का द्वारवंटा चि जयाचे॥ सिर रोविले खांचे॥ तो के विपरिवरिचे देखिले देखे॥४४॥ ते
वि अध्यात्मज्ञान जया॥ अनोळख धनंजया॥ तया ज्ञानार्थु देखावया॥ विषो काइ॥४५॥ म्ह
णौनि आता विशेष॥ तो ज्ञानाचे तत्व देखे॥ हे सांगावे आ खेळे खे॥ न लगे तुज॥४६॥ जे कास
गर्भे वाढिले॥ ते काचि पाटिच घाले॥ तेस मागिले पदे बोलिले॥ ते चि होय॥४७॥ वांचुनि यावेगळे
रूप करणे हे न मिळे॥ घेइ आवं तिले आंधळे॥ तेंदु जे नसिये॥४८॥ य वंये उपरति॥ ज्ञानचि के मा
घौति॥ अमानित्वादि प्रभृति॥ वाखाणिलि॥४९॥ जे ज्ञानपदे अररा॥ केलि यायरी माहेरा ३९

अज्ञान या आकारा ॥ सहजे येति ॥ ८५० ॥ मा गा श्लोकाचे निअर्धार्धी ॥ जैसे सांगीतले मुकुं
दे ॥ ना उफराटि यिये ज्ञानपदे ॥ तचि अज्ञान ॥ ५१ ॥ म्हणौनि यावाहाणि ॥ केलि मिया उपलव
णि ॥ वांचुनि दुधा मेळउनि पाणि ॥ कार किजे ॥ ५२ ॥ तैसे जीन बडबडि ॥ पदा चि कोरन संडि ॥ प
रि मुळध्वनि चियेवाढि ॥ निमित जाला ॥ ५३ ॥ तव श्रोते म्हणति राहे ॥ कपरि हा राटावो आहे
बिहि सौकावाये ॥ कविपोखका ॥ ५४ ॥ तु ते श्रीमुरारि ॥ म्हणितले हे प्रकट करि ॥ जे अभिप्रा
य गकारी ॥ झाकिले आह्मी ॥ ५५ ॥ ते देवाचे मनोगत ॥ दावित आहासि मूर्त ॥ हे हि म्हणता चि
त ॥ दाटैलतु से ॥ ५६ ॥ म्हणौनि असो हेन बोलो ॥ परिसवियागाता भलो ॥ जे ज्ञानत रि मेळवि
लो ॥ श्रवण सुखौ ॥ ५७ ॥ आता यावरि ॥ जे तो श्रीहरी ॥ बोलिला त करि ॥ कथन वेगा ॥ ५८ ॥ या
संतवाक्या सरिसे ॥ म्हणितले निवृत्तिदासे ॥ जि अवधारा तरि जैसे ॥ बोलिले देवो ॥ ५९ ॥ म्ह
णति तु वापांडवा ॥ हा चिन्ह समूच्चयो आघवा ॥ आयिकिला तो जाणावा ॥ अज्ञान भागु ॥
॥ ८६० ॥

चियेय

याअज्ञानविभागा॥ पाटिदेउनिपैगा॥ ज्ञानविषिचांगा॥ ६० होइजे॥ ६१॥ मगनिर्वोकेले
निज्ञाने॥ ज्ञेयभेदैलमेने॥ तजाणावयाअर्जुने॥ आशाकेलि॥ ६२॥ तवसर्वज्ञाचाराणो॥ म
णेजाणोनितयाचाभावो॥ परिसज्ञयाअभिप्रावो॥ सांघोआता॥ ६३॥ श्लोक॥ ज्ञेयंय
त्तत्प्रवक्ष्यामियज्ज्ञात्वामृतमश्नुते॥ अनादिमत्परंब्रह्मनसत्तन्नासदुच्यते॥ १२॥ टिका
॥ तरिज्ञेयऐसेह्मणणे॥ वस्तुतयेचिकारणे॥ जेज्ञानेवाचूनिकवणे॥ उपायेनये॥ ६४॥
आणिजाणितलेयावरौते॥ काहिकरणेनाहिजेथ॥ जाणणेचितन्मयाते॥ आणिजयाते॥
॥ ६५॥ जेजाणितलेयाचिसाटि॥ संसाराकाढुनिकाटि॥ जिरोनिजायिजेपोटि॥ नित्यानंदाचा
॥ ६६॥ तेज्ञेयगाऐसे॥ आदिजयानसे॥ परब्रह्मऐसे॥ नावजया॥ ६७॥ जेनाहिह्मणोजा
यिजे॥ तवविश्वाकारदेखिजे॥ आणिविश्वचिऐसेह्मणिजे॥ तरिहेमाया॥ ६८॥ रूपवर्ण
व्यक्ति॥ नाहिदृश्यदृष्टास्थिति॥ तरिकोणेकैसेआथी॥ ह्मणावेपा॥ ६९॥ आणिसाचचि

जरि नाहि ॥ तरि महदादि कोणठाईं स्फुरत कैचे काय ॥ तेणें वीण असे ॥८७०॥ म्हणौनि आ
थी नाहि हे बोलि ॥ जे देखोनि मुकी जालि ॥ विचारासि मोडलि ॥ वाट जेथ ॥८७१॥ जैसि भांड
घटशरावि ॥ तदाकार असे पृथ्वी ॥ तैसे सर्व होउनियां सर्वि ॥ असे जे वस्तु ॥८७२॥ श्लोक ॥ स
र्वतः पाणिपादं तत्सर्वतोक्षिशिरोमुखं ॥ सर्वतः श्रुतिमल्लोके सर्वमावृत्य तिष्ठति ॥ १३ ॥
॥ टिका ॥ अघवाचि देशिकालि ॥ नकळता देशकाळ वेगळि ॥ जे क्रिया स्थुका स्थुळि ॥ ते चि हात
जयाचे ॥८७३॥ तया तयाकारणे ॥ विश्वबाहु हे म्हणणे ॥ जे सर्व चि सर्वपणे ॥ सर्वदा करि ॥८७४॥
आणि समस्तां हि ठायां ॥ येके काळि धनंजया ॥ आलें सें म्हणौनि जया ॥ विश्वांघ्री नाव ॥८७५॥
पैसवितया आंगडोळे ॥ हे नाहि वेगळे वेगळे ॥ तैसे सर्व द्रष्टे सकळे ॥ स्वरूपें जो ॥८७६॥ म्हणौ
नि विश्वतश्चक्षु ॥ हा अचक्षु चा टायि पक्षु ॥ बोलावया दक्षु ॥ जाला वेदु ॥८७७॥ जे सर्वांच्या
शिरावरि ॥ जे नित्य नांदे सर्वांचे शिरि ॥ ऐसियें स्थितीवरि ॥ विश्वमूर्ध्नी म्हणिपे ॥८७८॥ पै गा
मूर्ति ते चि मुख ॥ हुताशा नि जैसे देख ॥ तैसे सर्वपणे अशेष ॥ भोक्ते जे ॥८७९॥ यालागि तया

४१ पार्था॥ विश्वतोमुख हे व्यवस्था॥ आलि। वाग्रूपथा॥ श्रुतीचिया॥ ८८०॥ आणि वस्तुमात्रि ग
गन॥ जैसे असे सलग्न॥ तैसे शब्दजातिकान॥ सर्वत्र जया॥ ८८१॥ ह्मणोनि आईकतयाते॥ ह्मणो
सर्वत्र आयिकते॥ येवं जे सर्वाते आवरूनि असे॥ ८८२॥ येरुवीतरी महामती॥ विश्वतःश्चक्षु
याश्रुति॥ तयाचिये व्यासी॥ रूप केले॥ ८८३॥ वांचूनि हस्त नेत्र पाय॥ हे भाष तरी थके आहे॥ सर्व
शुन्यत्वाचा नसो हे॥ निष्कर्षु जे॥ ८८४॥ पै कल्लोळाते कल्लोळे॥ ग्रसिजत से ऐसे के के॥ परि ग्रासिंग्रा ते
सावेग के॥ आहे कायि॥ ८८५॥ तैसे साचचि जे येक॥ तथ के व्याप्य व्यापक॥ परि बोलावया नावे
कं करावे लागे॥ ८८६॥ पै शुन्य जे दावावे जाले॥ ते बिंदुले येक के केले॥ तैसे अद्वैत सांगावे बोले॥
ते द्वैत कीजे॥ ८८७॥ येरुवीतरी पार्था॥ गुरुशिष्य संस्था॥ आडळु पडे सर्वथा॥ बोलु कुंटे॥ ८८८॥
ह्मणोनि गा श्रुति॥ द्वैतभावे अद्वैति॥ निरूपणासि वाहाति॥ वाट केलि॥ ८८९॥ श्लोक॥ सर्वेंद्रि
यगुणाभासं सर्वेंद्रियविवर्जितं॥ असक्तं सर्वभृच्चैव निर्गुणं गुणभोक्तृ च॥ १४॥ टीका ४१
॥ तेचि आता अवधारि॥ ईं येनेत्रगोचरे आकारि॥ ते ज्ञेय जीयापरि॥ व्यापक असे॥ ८९०॥ त

रितेगा किरीटि ऐसे ।। अवकाशि आकाश जैसे ।। परि पट होउनि असे ।। तंतु जेवी ।।९१।। उदक
होउनि उदकी ।। रसु जैसा अवलोकि ।। दीपपणे दिपकि ।। तेज जैसे ।।९२।। कर्पुरत्वे कापुरी सौर
भ्य असे जयापरि ।। शरीर होउनि शरीरि ।। कर्म जे वि ।।९३।। किं बहुना जैसे पांडवा ।। सोनेचि सो
नयाचा रवा ।। तैसे जया सर्वा ।। सर्वांगी असे ।।९४।। परि रवेपणा माजि वेडे ।। तव रवा ऐसे आ
वडे ।। वाचूनि सोने सागडे ।। सोनया जेवि ।।९५।। पै गा वाघूचि वांकुडा ।। परि पाणि उजु सुहाडा
वन्ही आला लोखंडा ।। लोह नव्हे कि ।।९६।। घटाकार वटोळे ।। तथ न भंगमे वाटोळे ।। मठि तरि
चौफळे ।। आहे दिसे ।।९७।। परि ते आवकाश जैसे ।। नोहिजति चिका आकाशे ।। जे विकार हो
उनि तैसे ।। विकारि नव्हे ।।९८।। मन मुख्य इंद्रिया ।। सत्वादि गुणा यया ।। सारिखे असे धनंजया
आवडे कि रे ।।९९।। परि पै गुणाचि गाडी ।। नव्हे बांधयासी गडि ।। ते सि गुणेंद्रिय पुडि ।। नाहि
तेथ ।।१००।। अगा क्षिराचिये दशा ।। घृत क्षीराकार असे ।। परि क्षीर चि नव्हे जैसे ।। कपिध्वजा
।।१।। तैसे जयीये विकारि ।। विकारु नव्हे अवधारि ।। पै आकारा नाव भवरि ।। यरसोने तसोने ।।२।।

४२ इयाउघडमह्लारिया ॥ तवेगळेपणधनंजया ॥ जाणगुणइंद्रिया ॥ पासोनिया ॥ ३ ॥
नामरूपसंमंधु ॥ जातिक्रियाभेदु ॥ हाआकारासीचिप्रवादु ॥ वस्तुसिनाहिं ॥ ४ ॥ तेगुण
नव्हेकहिं ॥ गुणातयासंबंधुनाहिं ॥ परितयाचाचिठायि ॥ आभासति ॥ ५ ॥ येतुलेयासा
टि ॥ सभ्रांताचापोटि ॥ ऐसजाय ॥ किरीटि ॥ नोहचिधरि ॥ ६ ॥ तरितगाधरणेऐसे ॥ अभ्रा
तेजेविआकाशा ॥ काप्रतिवदनजैसे ॥ आरिसेनि ॥ ७ ॥ सूर्यप्रतिमंडळ ॥ जैसेनिधरि
सलिल ॥ कारस्मीकरिमृगजळ ॥ धरीजेजेवि ॥ ८ ॥ तैसेगासबं ॥ द्वेवीण ॥ ययासर्वोते
धरिनिर्गुण ॥ येरितेवायाज्ञाण ॥ मिथ्यादृष्टी ९ ॥ आणियापरिनिर्गुणे ॥ गुणातेभोगणे
रंकाराज्यकरणे ॥ स्वप्नीजैसे ॥ १० ॥ म्हणोनिगुणाचासंगु ॥ अथवागुणभोगु ॥ हानि
र्गुणिलागु ॥ बोलोनेय ॥ ११ ॥ श्लोक ॥ बहिरंतश्चभूतानामचरंचरमेवच ॥ सूक्ष्मत्वा
त्तदविज्ञेयंदूरस्थंचांतिकेचतत् ॥ १५ ॥ टिका ॥ जेचराचराभुता ॥ माजिअसेपांडु
सुता ॥ नानावन्हीतउष्णता ॥ अभेदजैसी ॥ १२ ॥ तैसेनिअविनाशभावे ॥ जेसूक्ष्मद ४२

रा आघवे ॥ व्यापूनि असे ते जाणावे ॥ ज्ञेय ये थ ॥ १३ ॥ जेयके आंतु बाहेरी ॥ जे येक जवळ दु
री ॥ जेयक वाचूनि परि ॥ दुजी नाहि ॥ १४ ॥ क्षीरसागरी चि गाडि ॥ माजि बहु थडिये थोडि ॥ हे
नाहि तिया परवडि ॥ पूर्ण जे गा ॥ १५ ॥ स्वेदजादि प्रभृति ॥ वेगळाला भुति ॥ जयाचिये अन
स्युति ॥ खोमणे नाहि ॥ १६ ॥ पै स्रोतमुख दिळका ॥ घट सहस्रा अनेका ॥ माजि बिंबोनि चंद्रि
का ॥ न भेदे जेवि ॥ १७ ॥ नाना लवण कणा चिये रासि ॥ क्षारता येकचि जैसि ॥ का कोडी ये कि
उसि ॥ येकचि गोडी ॥ १८ ॥ श्लोक ॥ अविभक्तं च भूतेषु विभक्तमिव च स्थितं ॥ भूतभर्तृ च तत्
रि॰ ज्ञेयं ग्रसिष्णु प्रभविष्णु च ॥ १६ ॥ तैसे अनेकि भूतजाति ॥ जे आहे येकि व्यापी ॥ विश्वकार्या
सुमती ॥ कारण जे गा ॥ १९ ॥ म्हणोनि हा भुताकारु ॥ जे थोनि ते चिया आधारु ॥ कल्लोळा सागरु
जया परि ॥ १२० ॥ बाळादि तिहि वयसि ॥ पै काया येकचि जैसि ॥ तैसे आदि स्थिति ग्रासि ॥ अं
खंड जे ॥ २१ ॥ सायं प्रातमाध्यान्ह ॥ होता जाता दिनमान ॥ जैसे का गगन पालटेना ॥ २२ ॥

४२ अगा सृष्टिवेळे प्रियोत्तमा ॥ जया नाव ह्मणति ब्रह्मा ॥ त्यासी जे विश्नु नामा ॥ पात्र जाले ॥ २३ ॥
मग आकारु हा हारपे ॥ ते काळरुद्र जे ह्मणिपे ॥ ते हि गुणत्रय जे काळलोपे ॥ तै जे मुन्य ॥ २४ ॥ न
भाचे सुन्यत्व गिळुन ॥ गुणत्रयाते नुरउन ॥ ते मुन्य ते महाशुन्य ॥ स्मृतिवचन संमत्त ॥ २५ ॥
श्लोक ॥ ज्योतिषामपि तज्ज्योतिस्तमसः परमुच्यते ॥ ज्ञानं ज्ञेयं ज्ञानगम्यं हृदि सर्वस्य
धिष्ठितं ॥ १७ ॥ टिका ॥ जे अग्नीचे दिपन ॥ जे चंद्राचे जीवन ॥ सूर्याचे नयन ॥ देखति जेणे ॥
जयाचेनि उजिवडे ॥ तारांगणा उबडे ॥ महा तेज सुखाउडे ॥ जेणे राहाटे ॥ २७ ॥ जे आदीची
आदि ॥ जे वृद्धिचि वृद्धी ॥ जे बुद्धिचि बुद्धि ॥ जिवाचा जिउ ॥ २८ ॥ जे मनाचे मन ॥ जे नेत्राचे
नयन ॥ जे कानाचे कान ॥ वाचेचि वाचा ॥ २९ ॥ जे प्राणाचे प्राण ॥ जे गतीचे चरण ॥ क्रियेचे कर्त्ते
पण ॥ जयाचेनि ॥ ३० ॥ आकारु जेणे आकारे ॥ विस्तारु जेणे विस्तारे ॥ संहारु जेणे संहरे ॥
पांडुकुमरा ॥ ३१ ॥ जे मेदिनिची मेदिनी ॥ जे पाणि पिउनि असे पाणि ॥ ते जा दिवे ल्हावणि ॥ जे
णे तेजे ॥ ३२ ॥ जे वायोचा श्वासोश्वासु ॥ गगनाचा जे अवकाशु ॥ हा आवघाचि आभासु ४२

आभासे जेणें ॥३३॥ किंबहुना पांडवा ॥ जे आघवेचि असे आघवा ॥ जेथ नाहिं रिगावा
द्वैतभावासि ॥३४॥ जे रेखिलियाचि सवें ॥ द्रष्टा दृश्य हे आघवें ॥ येकवाटा कालवे ॥ सामरस्यें
३५॥ मग तेचि ज्ञेय ज्ञान ॥ ज्ञानें ज्ञेय होऊन ॥ ज्ञेय गमीजे स्थान ॥ तें हि तेचि ॥३६॥ जैसे सरलेया
लेख ॥ आंख होतीये येक ॥ तैसें साधनादिक ॥ ऐक्य तेये ॥३७॥ अर्जुना जिये ठायीं ॥ न सरे द्वैता   साधन
चि वही ॥ हें असो जे हरई ॥ सर्वांचा असे ॥३८॥ श्लोक ॥ इति क्षेत्रं तथा ज्ञानं ज्ञेयं चोक्तं समास
तः ॥ मद्भक्त एतद्विज्ञाय मद्भावायोपपद्यते ॥१८॥ टिका ॥ येवं तुज पुढां ॥ आदि क्षेत्र सुहाडा
दाविले फाडोवाडा ॥ विवंचुनि ॥३९॥ तैसेचि क्षेत्र पाठीं ॥ जैसेनि देखसि दिठी ॥ तैसें ज्ञान किरीटी
सांगीतलें ॥४०॥ अज्ञानाहि कवतिकें रूप केलें निकें ॥ जेव आयणि तु शीटकें ॥ पुरे हाण ॥४१॥
आणि आतां हे रोकडें ॥ उपपत्तीचेनि पवाडें ॥ निरूपिलें उघडें ॥ ज्ञेय पेगा ॥४२॥ हे आघवीचि वि
वंचना ॥ बुद्धि भरूनि अर्जुना ॥ मग सिद्धि भावना ॥ मासियायेति ॥४३॥ देहादि परिग्रहीं ॥ स
न्यासु करूनि जिहीं ॥ जीउ माझा ठायीं ॥ रतिकुं केला ॥४४॥ ते मातें किरीटी ॥ हेचि जाणोनिया

सेवटी ॥ आपणयासाटी वाटी ॥ मीचि होती ॥ ४५ ॥ मीचि होती परी ॥ हें मुख्य गा अवधारी ॥
४४ सोहंपि सर्वापरी ॥ रचिली आम्ही ॥ ४६ ॥ कुंडा पाथिरी कीजे ॥ निराळी मांचु बांधिजे ॥ अथवा बीसु
यिजे ॥ तरि जैसे ॥ ४७ ॥ एरु वी आघवेचि आत्मा ॥ हें सांघोनि विरोत्तमा ॥ तरि तुझिया मनोध
र्मी ॥ गिळेल ना ॥ ४८ ॥ म्हणोनि येकचि संचले ॥ चतुर्धा आम्ही केले ॥ जे आदळपणे दखि
ळे ॥ तुझिये प्रज्ञा ॥ ४९ ॥ पैं बाळ जें जेवविजे ॥ तें घासु विसटायि कीजे ॥ तैसें येकचि चतुर्धा जे ॥
केथिले आम्ही ॥ ५० ॥ येक क्षेत्र येक ज्ञान ॥ येक ज्ञेय येक अज्ञान ॥ भाग केले अवधान ॥ जा
णोनि तुझें ॥ ५१ ॥ आणि हे सनिष्टि पार्था ॥ जरि हा अभिप्रावो तुज होता ॥ नये चि तरि हे व्यवस्था
येकेवळ सांगो ॥ ५२ ॥ आता चहुठायि नकरूं ॥ येक हि म्हणोनि न संरूं ॥ आत्मा नामें या धरूं ॥ सरि
साचि पाडु ॥ ५३ ॥ परि तुवां ये तुळे करावें ॥ मा गोनिर्भा आह्मादे यावें ॥ जें कानाचि नावेटवावें ॥ ते ४४
आपणपे गा ॥ ५४ ॥ या श्रीकृष्णाचिया बोला ॥ पार्थ रोमांचितु जाला ॥ तेथ देवो म्हणती भ

ला॥ उंचं बळे ना॥५५॥ ऐसे नितोयतावे गुु॥ धरूनि म्हणे श्रीरंगु॥ प्रकृतिपुरुष विभागु॥ प
रिसै सांघो॥५६॥ श्लोक॥ प्रकृतिं पुरुषं चैव विध्यनादि उभावपि॥ विकारांश्च गुणांश्चै
व विद्धि प्रकृतिसंभवान्॥१९॥ टिका॥ जया मार्गीते जोगी॥ सांख्य म्हणती योगी॥ ज
याचिये भाटिवेलागी॥ मी कपिल जालो॥५७॥ तो आयीक निर्दोषु॥ प्रकृति पुरुष विवेकु॥
म्हणे आदि पुरुषु॥ अर्जुनाते॥५८॥ तरि पुरुषु अनादि आथी॥ आणि तेचि लागोनि प्रकृति॥
सवसरिसि दिवाराति॥ दोन्ही जे सि॥५९॥ का रूप नव्हे वाया॥ परि रूपा लाग लिछाया॥ नि क
णुवाढे धनंजया॥ कणसि कोंडा॥६०॥ तेसि जाण जवेटा॥ दोन्ही इये येकवाटे॥ प्रकृतिपु
रुष प्रकटे॥ अनादि सिद्ध॥६१॥ पै क्षेत्र येण नावे॥ जे सांघितले आघवे॥ तेचि यथ जाणा
वे॥ प्रकृति हे गा॥६२॥ आणि क्षेत्रज्ञ ऐसे॥ जया नेम्हणितले असे॥ तो पुरुष हे अनारिसे॥
नबोलो घेई॥६३॥ यइ ये अनाने नावे॥ परि निरूप्य आनेके॥ हे लक्षण नचुकावे॥ पुउति पुडति न
॥६४॥

४५ तरिकेवळजे सत्ता ॥ तो पुरुष गा पांडुसुता ॥ प्रकृति ते समस्ता ॥ क्रिया नाव ॥ ६५ ॥ बुद्धि इंद्रि
ये अंतःकरण ॥ इत्यादि विकारभरण ॥ आणि ते तिन्ही गुण ॥ सत्वादिक ॥ ६६ ॥ हा आघवा
चि मेळावा ॥ प्रकृति जाला जाणावा ॥ हे चि तु हे संभवा ॥ कर्मा चया ॥ ६७ ॥ तेथ इच्छा आणि
बुद्धि ॥ घडवि अहंकारे सि आदि ॥ मग तिया लाविती वेधी ॥ कारणाचा ॥ ६८ ॥ श्लोक
कार्यकारणकर्तृत्वे हेतुः प्रकृतिरुच्यते ॥ पुरुषः सुखदुःखानां भोक्तृत्वे हेतुरुच्यते ॥ २० ॥
॥ टिका ॥ ते चि कारण टाकावया ॥ जे सूत्र धरणे उपाया ॥ तया नाव धनंजया ॥ कार्य गा ॥ ६९
आणि इच्छा मदा चा था वि ॥ ला गलि मन उठवि ॥ ते इंद्रिये राहाठवि ॥ हे कर्तृत्व पै ॥ ७० ॥ म्ह
णोनि तिहि या जाणा ॥ कार्य कर्तृत्व कारणा ॥ प्रकृति मूळ हेराणा ॥ सिद्धांचा म्हणे ॥ ७१
ल वे तिहिचे नि समवाये ॥ प्रकृति कर्मारूप होय ॥ परि जया गुणा वोढ माय ॥ तया सारिखी ॥ ७२ ॥
जै सत्व अधिष्ठिजे ॥ ते सत्कर्म म्हणिजे ॥ रजोगुणे निपजे ॥ मध्यम ते ॥ ७३ ॥ जे काकेवळ तमे ४५
होती जिये कर्मे ॥ निसिद्ध अधमे ॥ जाणतिये ॥ ७४ ॥ ऐसे निसंतासंते ॥ कर्म प्रकृति स्त्व हो ॥

ते ॥ लया पासोनि निर्वाळते ॥ सुखदुःखगा ॥ ७५ ॥ असंति दुःख उपजे सल्लमिं सुखनि
फजे ॥ तया दोहिंचा बोलिजे ॥ भोगपुरुषा ॥ ७६ ॥ श्लोक ॥ पुरुषः प्रकृतिस्थो हि भुंक्ते प्रकृ
तिजान्गुणान् ॥ कारणं गुणसंगोस्य सदसद्योनि जन्मसु ॥ २० ॥ टिका ॥ सुखदुखें जव
वरि ॥ निफजति साचोकारि ॥ तव प्रकृति उद्यमु करि ॥ पुरुषु भोगी ॥ ७७ ॥ प्रकृति पुरुषा
चि कुळवाडि ॥ सांघता असंघडि ॥ जे आबुलि जोडि ॥ आंबुला खाये ॥ ७८ ॥ आमुलया आं
बुलिये ॥ संगतिना सोये ॥ कि आंबुलि जग वियें ॥ चोज आयिकें ॥ ७९ ॥ जे अनंगु तो
पें धा ॥ निकवडा निसुधा ॥ जीर्णु अतिवृद्धा पासोनि वृद्धु ॥ ८० ॥ तया आडनाव पुरुषु
य रुवी स्त्रीनान पुरा कु ॥ किं बहु नायुकु ॥ निश्चयो नेके ॥ ८१ ॥ अचक्षु अश्रवणु ॥ आह
स्त आचरणु ॥ रुपना वर्णु ॥ नाव आथी ॥ ८२ ॥ अगा काहि चिजे थनाहि ॥ तो प्रकृतिचा
भर्तारु पाहिं ॥ कि भोगणें ऐसे याहिं ॥ सुखदुःखाचे ॥ ८३ ॥ तो तरि अकर्ता ॥ उदासु

४६

अभोक्ता ॥ परि इया पतिव्रता ॥ भोगवीजे ॥ ८४ ॥ जियेते अकुमाकु ॥ रूपा गुणाचा चाळु
ळाळु ॥ ते भलतैसा हि खेळु ॥ लेखा आणि ॥ ८५ ॥ मायिये प्रकृती तव ॥ गुण मयि हे चिना
व ॥ कि बहुनासावेव ॥ गुण ते चि हे ॥ ८६ ॥ हे प्रतिक्षणी निचनवी ॥ रूपाचिचि आघ
वी ॥ जडाते हि माजवि ॥ यियेचा माजु ॥ ८७ ॥ नावे यिये प्रसिद्धे ॥ स्नेहे यिया स्निग्धे
यिंद्रिये ॥ प्रबुद्धे ॥ यियेचेनि ॥ ८८ ॥ कायि मन नपुंसक ॥ कि ते भोगि तिन्हि लोक ॥ ऐस
ऐसे अलौकिक ॥ करणे यियेचे ॥ ८९ ॥ हे भ्रमाचे महाद्विप ॥ हे व्याप्तिचेचि रूप ॥ विकार
उमप ॥ यिया केले ॥ ९० ॥ हे कामाचि मांडवि ॥ हे मोहवनीचि माधवी ॥ इये प्रसिद्धिचि दैवी
माया हे नाव ॥ ९१ ॥ हे वाड्मयाचि वाढि ॥ हे साकारपणाचि जोडि ॥ प्रपंचाचि धाडि ॥ अ
भंग हे ॥ ९२ ॥ कळा येथो निजालिया ॥ विद्या यियेचिया केलिया ॥ इच्छा ज्ञान क्रिया ॥ वि
यालीहे ॥ ९३ ॥ हे नादाचि टाकसाळ ॥ हे चमत्काराचे वेलाउळ ॥ किं बहुना सकळ खेळु

४६

यियेचा॥९४॥ जे उत्पत्ति प्रळय होत। ते यियेचे सायं प्रात। हे असो अद्भुत। मोहनें हो॥९५॥
हे अद्वयाचे दुसरे। हे निःसंगाचे सोयरे। हे निरावळ्ळ सिघरे। नांदतसे॥९६॥ इयते एतु लावरि
सौभाग्य व्याप्ति चिथोरि। म्हणौनि ते याअवरि। अनावराते॥९७॥ तयाचा तवटा यि
निपटूनि काहि चिना हि। कि तया आघवे हि। आपण चि होय॥९८॥ तया स्वयंभाचि
संभुति। तया अमूर्त्ती चि मूर्त्ति। आपण होय स्थिती। यावो तया॥९९॥ तया अना
र्त्ती चि आर्त्ती। तया पुर्णा चि तृप्ति। तया अकुळाचि जाति। गोत होये॥१०००॥ त
या अचर्चाचे चिन्ह। तया अपाराचा मान। तया अमनस्काचे मन। बुद्धि होये॥१॥
निराकाराचा आकारु। तया निर्व्यापाराचा व्यापारु। निरहंकारा अहंकारु। होउ नि
ठेके॥२॥ तया अनामाचे नाम। तया अजाचे जन्म। आपण होय कर्म। क्रिया तया॥२॥
तया निर्गुणाचे गुण। तया अचरणाचे चरण। तया अश्रवणाचे श्रवण। अचक्षु

४८ चेचक्षु॥४॥तयाभावातिताचेभाव॥तयानिर्वेयर्थीचेअवेव॥किंबहुनाहोयसर्व॥
पुरुषाचेहे॥५॥अैसेनियियाप्रकृति॥आपुलियासर्वव्याप्ति॥अविकारातेविकृति
माडिकिजे॥६॥तथपुरुषहजेअैसे॥तेयियेप्रकृतिदशे॥चंद्रमाअवसे॥पडिलाजे
सा॥७॥विदळबहुचोखा॥मिनळयावालोयका॥कसुहोयपांचिका॥जयापरि॥८॥
कासाधूतेगोंदळि॥संचरेरानिसुयेमेळि॥नानासुदिनाचाआभाळि॥दुर्दिनुकिजे
॥९॥तेथपयपश्रूचापोटि॥कावन्हिजैसाकाष्टि॥गुंडूनिघेतलापटि॥रत्नदीपु॥१०॥
राजापराधीनुजाला॥कासिंहुरोगेव्यापला॥तैसापुरुषुप्रकृतिआला॥स्वतेजामुके
॥११॥जागतानरुसहसा॥निद्रापाडोनिजैसा॥स्वप्नीचयाहिंसासा॥वश्युकिजे॥१२॥
तैसेप्रकृतिजालेपण॥पुरुषागुणभागगण॥उदासअंतोरिगुण॥आतुडेजेवि॥१३॥ ४८
तैसेअजानियाहोये॥आंगीजन्ममृत्युचेघाये॥वाजतिजेलोहे॥गुणसंगाते॥१४॥

परि तें ऐसें पांडुसुता ॥ तातलें लोह पिटितां ॥ जेवि वन्हिसीचि घाता ॥ बोलति तिया ॥१५॥
कां आदोळलिया उदक ॥ प्रतिभा होय अनेक ॥ ते नानात म्हणती लोक ॥ चंद्रि जैसी ॥१६॥
दर्पणाचिया जवळिका ॥ दुजेपण जैसें मुखा ॥ कुंकुमें स्फटिका ॥ लोहित ये ॥१७॥ तैसा गु
णसंगमें ॥ हा अजन्मा जन्मे ॥ पावतु ऐसा गमे ॥ येरु वी नाहि ॥१८॥ अधमोत्तम यो
नि ॥ यासि ऐसिया मानि ॥ जैसा संन्यासी होय स्वप्नी ॥ अंत्यादि जाति ॥१९॥ म्हणोनि
केवळा पुरुषा ॥ नाहि होणें भोगणें देखा ॥ येथ गुणसंगुचि अशेषा ॥ लागमुळ ॥११२०॥
॥श्लोक॥ उपद्रष्टानुमंता च भर्ता भोक्ता महेश्वरः ॥ परमात्मेति चाप्युक्तो देहेस्मि
न्पुरुषः परः ॥२२॥ टिका ॥ हा प्रकृतिमाजि उभा ॥ परि जुयि जैसा वोथंबा ॥ यया प्रकृ
ति पृथ्वि नभा ॥ ते तुला पाडु ॥२१॥ प्रकृति सरितेचा तटि ॥ मेरु हा किरीटि ॥ माजि बिंबे परि
लोटि ॥ लोटेना तो ॥२२॥ प्रकृति होय जाये ॥ हा तो असतूचि आहे ॥ म्हणोनि आब्रह्माचे

४८ होये शासन हा ॥ २३ ॥ प्रकृति येणे जियें ॥ याचिया सत्ता जग विये ॥ ययालागा इ यें ॥
वरयतु हा ॥ २४ ॥ अनंते काळेकिरीटी ॥ जियामिळति यिया सृष्टि ॥ तयारिगतिय यापोटि ॥
कल्पांत समयि ॥ २५ ॥ हा महद्ब्रह्म गोसावि ॥ हा ब्रह्मगोळ कला घवि ॥ हा अपारपणे
मवि ॥ प्रपंचाते ॥ २६ ॥ पै या देहामाजि सारि ॥ परमात्मा ऐसिजे परि ॥ बोलिजे ते अवधा
रि ॥ एयाते चि ॥ २७ ॥ अगा प्रकृति परौता ॥ यकु आथी पांडुसुता ॥ ऐसा वाजु तो नलु
ता ॥ पुरुष हा पै ॥ २८ ॥ जो निखळपणे यणे ॥ पुरुषाते ययाजाणे ॥ आणि गुणाचे क
रणे ॥ प्रकृतिचे ते ॥ २९ ॥ श्लोक ॥ य एवं वेत्ति पुरुषं प्रकृतिं च गुणैः सह ॥ सर्वथा वर्त्त
मानोपि न स भूयोभिजायते ॥ २३ ॥ टिका ॥ हे रूप हे छाया ॥ पैल जळ हे माया ॥ ऐसा
नि वाडु धनंजया ॥ जे विवंचिजे ॥ १०३० ॥ तेण पाडे अर्जुना ॥ प्रकृति पुरुष विवंचना ॥ जया ४८
चया मना ॥ गोचर जालि ॥ ३१ ॥ तो शरीराचेनि मेळे ॥ करू का कर्मे सकळे ॥ परि आकाश

धुयनमैळे ॥ तैसा असे ३२ ॥ आथिलेनि देहें ॥ जो न घेपे देहमोहें ॥ देह गेल्या न के ॥ पुनरपि
तो ३३ ॥ ऐसा लयायेकु ॥ उपकारु अलौकिकु ॥ प्रकृतिपुरुषविवेकु ॥ करिपे गा ॥ ३४ ॥ परि
हाचि अंतरि ॥ विवेकभानूचया परि ॥ उदेजे तें अवधारि ॥ उपाय बहुत ॥ ३५ ॥ श्लोक ॥ ध्याने
नात्मनि पश्यंति केचिदात्मानमात्मना ॥ अन्ये सांख्येन योगेन कर्मयोगेन चापरे ॥ २४
टिका ॥ कोणि येकु सुभद्रा ॥ विचाराचा आगिरा ॥ आत्मानात्म किरा ॥ पुटदेउनि ॥ ३६ ॥ छत्ति
स ह्रिवा निभेद ॥ तोडूनिया निर्वेवाद ॥ निवडिति शुद्ध ॥ आपणपे ३७ ॥ तया आपणपया
चा पोटि ॥ आत्मध्यानाचिया दिठि ॥ देखति गा किरीटि ॥ आपणपेचि ३८ ॥ आणि केपै दैव
वशें ॥ चित्तें तीं सांख्ययोगे ॥ येक ते आंगलगें ॥ कर्माचेनि ॥ ३९ ॥ श्लोक ॥ अन्ये त्वेवमजा
नंतः श्रुत्वान्येभ्य उपासते ॥ तेपि चातितरंत्येव मृत्युं श्रुतिपरायणा ॥ २५ ॥ टिका ॥
येणे येणे प्रकारे ॥ निस्तर तिसाचा कोरे ॥ हे भवभे उरे ॥ आघवेचि ॥ १०४० ॥ परि ते करिती

४१ औसे॥ अभिमानु द्रवडूनि देशो॥ येकाचिया विश्वासे टाकिति बोला॥४१॥ जेहिताहित देख
ति॥ हाणि कण बाधपति॥ पुसोनि सिणु हरिति॥ दतीसुख॥४२॥ तयाँ आइकणयाचिना वे॥
टेविती गा आघवे॥ तयां अक्षरासि जिवे॥ लोण करिती॥४३॥ तयाचेनि मुखेनिगे॥ ते तुले
हि आदरे चांगे॥ आथिकानिया भोंगे॥ मने होति॥४४॥ ते ही अंतिक पिध्वजा॥ ययामरणा
र्णव समजा॥ पासोनि निगति वोजा॥ गोमटिया॥४५॥ औस औसे हे उपाय॥ बहुवस येथ
यकवस्क पाहे॥ जाणावया होये॥४६॥ आता पुरे हे बहुत॥ पै सर्वार्थाचे मथित॥ सिद्धांत नवनित॥ दे
वा तुज॥४७॥ ये तुले नि पांडुसुता॥ अनुभउला हाणा आयिता॥ येरतव तुज होता॥ साया
सना हि॥४८॥ म्हणोनि बुद्धिरचु॥ मत्तवादु हे खाचु॥ सोलिव निर्वेचु॥ फळिताथुचि॥४९॥
श्लोक॥ यावत्संजायते किंचित्सत्वं स्थावरजंगमं॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्त द्विद्धि भर
तर्षभ॥२६॥ टिका॥ तरि क्षेत्रज्ञु येण बोले॥ तुज आपणपे जे दाविले॥ आणि क्षेत्र सांघीतले॥ ४९

आघवे जे ॥ १०५० ॥ तया येरयेराचां मेळीं ॥ होयिजे भुतिसकळीं ॥ अनिळसंगे जळीं ॥ क
ल्लोळ जैसे ॥ ५१ ॥ का तेजा आणि उरवरा ॥ भेटि जालिया विरा ॥ मृगजळाचया महापुरा ॥
रूप होय ॥ ५२ ॥ नाना धाराधरधारीं ॥ जळ बैलि वसुंधरी ॥ उठीजे विअंकुरी ॥ नाना विधी
॥ ५३ ॥ तैसे चराचर आघवे ॥ जे काहि जिउ नावे ॥ ते तो उभययोगु संभवे ॥ हे से जाण ॥ ५४ ॥
यालागि अर्जुना ॥ क्षेत्रज्ञा प्रधाना ॥ पासोनि नके तिभीन्ना ॥ भूतव्यक्ती ॥ ५५ ॥ श्लोक ॥
समं सर्वेषु भूतेषु तिष्ठंतं परमेश्वरं ॥ विनश्यत्स्वविनश्यंतं यः पश्यति स पश्यति ॥ २७ ॥
टिका ॥ पै पट हा तंतु नव्हे ॥ तरी तंतूसी चि तो आहे ॥ ऐसा खोलिडोळा पाहे ॥ ऐक्य हे गा
॥ ५६ ॥ भूते अघवीचि होती ॥ येकाचिये कूआहाति ॥ परि पै भूतप्रतिति ॥ वेगळीक असे ॥ ५७ ॥
याचि नावे हे अनाने ॥ अनारिसी अनारिसी वर्त्तने ॥ वेख हि सिनाने ॥ आघवेयाचे ॥ ५८ ॥
ऐसे देखानि किरीटी ॥ भेदु सुसि हन पोटी ॥ तरि जन्माचिये कोटि ॥ नल्हासि निगो ॥ ५९ ॥

५० पै नाना श्रेया जनरीशो के । दीर्घ वक्र वर्तुळे । होती ये की चि फळे । तुंबिणीये चि ॥ १०६० ॥ हो तु का
उजु वाकुडे । परि बोरीचे हे न मोडे । तैसी भुते अवघडे । वस्तु उजू ॥ ६१ ॥ आंगार कणी बहु
वसि । उष्णता समान जैसि । तैसा जिवरासि । परेशु असे ॥ ६२ ॥ श्लोक ॥ समं पश्यन्हि सर्व
त्र समवस्थितमीश्वरं ॥ न हिनस्त्यात्मनात्मानं ततो याति परां गतिं ॥ २८ ॥ टिका ॥
गगन भरि धारा । परि पाणि येकचि विरा । तैसा याभुताकारा । सर्वांगी तो ॥ ६३ ॥ हे भूत ग्रा
म विषम । परि वस्तु तेयेथ सम । घट मठी व्योम । जिया परि ॥ ६४ ॥ हा नाशता भुताभासु । ये
थ आत्मा अविनाशु । जैसा कयुरादि कि कसु । सोनयाचा ॥ ६५ ॥ यं वं जीव धर्म हीनु । जो जि
वासि अभिन्नु । देखे तो सुनयनु । ज्ञानियामाजि ॥ ६६ ॥ ज्ञानाचा डोळा काडोळसा । माजि डोळसु
तो विरेशा । हे स्तुती नके बहुवसा । भाग्याचा तो ॥ ६७ ॥ जे गुणेंद्रियधोकुटी । देहधातुचि त्रि
पुटि । पांचा मेळावा वाखटि । दारुण हे ॥ ६८ ॥ हे उघडि पाचे वेउलि । हे पंचधा आगी लागली ५०

जिउपंचाननासापडलि॥हरिणकुटि॥६९॥ऐसाअसोनिइयशरीरि॥कोणुनियबुद्धि
चिसुरी॥अनियभावाचाउदरि॥दारोचिना॥७०॥परिइयेदेहिअसता॥तोनयेचिआप
णयाघाता॥आणिसखीपांडुसुता॥तेथमीळे॥७१॥जेथयोगज्ञानाचियाओघि॥वाळांडो
निजन्मकोडि॥ननिगोंइयाभाषाबुडि॥देतीयागी॥७२॥जेआकाराचेपैलतिर॥जेनादाचि
पैलमेर॥तुर्यचेमाजिघर॥परब्रह्मजे॥७३॥मोक्षासकटगती॥जेथयेतिविश्रांति॥गं
गादिआपांपति॥सरिताजेवि॥७४॥तेसुखयेणेचिदेहि॥पायपाखालणीलाहि॥जोभू
तवैषम्यनेके॥विषमबुद्धि॥७५॥दिपाचाकोडीजेसे॥यकचितेजसरिसे॥तैसाजोअस
सर्वत्रइश॥७६॥ऐसेनिसमतेपांडुसुता॥जियेजोदेखतसांता॥तोमरणाआणिजिवि
ता॥नांगवेफुडा॥७७॥ह्मणोनितोदैवागळा॥वानीतअसोवेकोवेळा॥जेसाम्यसेजेडो
ळा॥लागलातया॥७८॥श्लोक॥प्रकृत्यैवचकर्माणिक्रियमाणानिसर्वशः यःप

स्वति तथात्मान मकर्त्तारं स पश्यति ॥२९॥ टिका ॥ आणि मनोबुद्धि प्रमुखे ॥ कर्मेंद्रिं
ये अशेषे ॥ करि प्रकृति चिहे देखे ॥ साचे जो गा ॥७९॥ घरिचे राहाट तिघरि ॥ घर कांहिं न
करि ॥ अभ्र धावे अंबरि ॥ अंबर उगे ॥८०॥ ऐसे नियेण निवाडे ॥ जयाचा जिवि उजिव
डे ॥ अकर्त्ते यातें फुडे ॥ देखिले तेणे ॥८२॥ यरुवी तैचि अर्जुना ॥ होइजे ब्रह्मसंपन्ना ॥ जे
थियाभुताकृति भिन्ना ॥ दिसतिये कि ॥८३॥ श्लोक ॥ यदा भूतपृथग्भावमेकस्थमनु
पश्यति ततएव च विस्तारं ब्रह्मसंपद्यते तदा ॥३०॥ टिका ॥ ल्हहरि जैसि जळिं ॥ पर या
माणु कणिकास्थळि ॥ रस्मिकर मंडळि ॥ सूर्याचा जैसे ॥८४॥ नातरि देहि अवेव ॥ मनि आ
घवेचि भाव ॥ विस्फुल्लिंग सावेव ॥ वन्हिये कि ॥८५॥ तैसे भुताकार येकाचे ॥ ये दिठि रिगे
जैं साचे ॥ तै चि ब्रह्मसंपत्तिचे ॥ तारु लागे ॥८६॥ मग जया तया कडे ॥ ब्रह्मेचि दिठि उघडे ॥
किं बहु ना जोडे ॥ अपार सुख ॥८७॥ ये तुले नि तुज पार्था ॥ प्रकृति पुरुष व्यवस्था ॥ दाये ५१

तैसि प्रकृति आत्मप्रभा खेळे गुणि विधारंभा ये
थ आत्मा तो वोथंबा नेणे कोणु ८१

यावो प्रतीतिपथा ॥ माजि जालि ॥ ८८ ॥ अमृत जैसे येचुळा ॥ का निधान देखिजे डोळा ॥ ते
तुला जिवाळा ॥ मानावागा ॥ ८९ ॥ हां जिजालिये प्रतीति ॥ घरबांधणे जे चिति ॥ ते आता
नासुभद्रापति ॥ ययावरि ॥ १०९० ॥ तरि येकदा निते बोल ॥ बोलिजति सखोल ॥ दे इमना
ते वाल ॥ मग ते घेइं ॥ ९१ ॥ ऐसे देवे ह्मणितले ॥ मग बोलो आदरिले ॥ तेथ अवधानाचेचि
केले ॥ सर्वांग येरे ॥ ९२ ॥ श्लोक ॥ अनादित्वान्निर्गुणत्वात्परमात्मायमव्ययः ॥ श
रीरस्थोपि कौंतेय न करोति न लिप्यते ॥ ३१ ॥ टिका ॥ ह्मणे पै मा ला ह्मणिपे तो ऐ २
सा जाणस्वरूपे ॥ जळि जळे न लिंपे ॥ सूर्य जैसा ॥ ९३ ॥ का जे जळा आदि पाठि ॥ सूर्यु
असतूचि असे किरीटि ॥ माजि बिंबे ते दिठी ॥ आणिकाचिये ॥ ९४ ॥ तैसा आत्मा देही
आथी ह्मणिपे हे काहि ॥ साचे तरि नाहि ॥ ताजे थिचा ते थे ॥ ९५ ॥ आरिसा मुख जैसे ॥ बिं
बलया नाव असे ॥ देहि वसणे तैसे ॥ आत्मतत्वा ॥ ९६ ॥ तया देहा ह्मणती भेटी ॥ हे सपा

यिनिर्जिविगोटी॥वोरयावाळुवेगोटी॥केहिंआहे॥९७॥आगिआणिपिसा॥दोरा
सुआवाकैसा॥केउतासांदाआकाशा॥पाप्राणेसि॥९८॥येकनिगेपूर्वेकडे॥यकेते
पश्चमेपडे॥तियेभेटिचेनिपाडे॥संबंधुहा॥९९॥उजिवडाआणिअंधारेया॥जो
पाडुमृताउभेया॥तोचिगाआत्मया॥देहाजाण॥११००॥रात्रिआणिदिवसा॥
कनकाआणिकापुसा॥अपाडुकाजैसा॥तैसाचिहा॥१॥देहतवपांचाचेजाले॥हेक
र्मीचागुणिगुंथले॥भवतसेचाकिसूदले॥जन्ममरणाचा॥२॥हेकाळानळाचाकुंडि
घातलिलोणियाचिउंडि॥मासिपांखुपाखुंडि॥तवहेसरे॥३॥हेविपायेआगीपडे॥त
रिभस्महोउनिउडे॥जालेस्वानावरिपडे॥तरितेविष्टा॥४॥ययाचुकेदाहिंकाजा॥त
रिहोयकृमिचापुंजा॥हापरिणामुकपिध्वजा॥कश्मळुगा॥५॥ययादेहाचिहेदशा॥आ
णिआत्मातोऐसा॥पैसिंधूनित्यअपैसा॥अनादिपणे॥६॥सकळुनानिष्कळु॥अक्रियु

नाक्रियाशिकु॥ करानकेस्छुळु॥निर्गुणपणे॥७॥अभासुनानिराभासु॥प्रकाशुना
अप्रकाशु॥अल्पुनाबहुवसु॥अरूपपणे॥८॥रितानाभरितु॥रहितुनासहितु॥मूर्तुना
अमूर्तु॥शुन्यपणे॥९॥आनंदुनानिरानंदु॥येकुनाविविधु॥मोकळानाबद्धु॥आत्मपणे॥१०॥
येतुलानातेतुला॥आयितानारचिला॥बोलतानाउगला॥अलक्षपणे॥११॥सृष्टिचा
होणानरचे॥सर्वसंव्हारेनव्हेचे॥आथीनाहियेयादोहिचे॥पंचत्वतो॥१२॥मवेनाचर्चे
वाढेनाखाचे॥विटेनावेचे॥अव्ययपणे॥१३॥ययवंस्वरूपपै आत्मा॥देहिजे ह्मणतिप्रियोत्त
मा॥तेमयाकारिव्योमा॥नावजैसे॥१४॥तैसेतयाचियेअनुस्युति॥होतीजातिदेहाकृ
ति॥तोघेनासांडिसुमति॥जैसातेसा॥१५॥अहोरात्रेजैसी॥येतजातिआकाशि॥आ
त्मसत्ततेसि॥देहजाण॥१६॥ह्मणोनिइयेशारीरि॥काहिकरविनाकरि॥आयिताहिव्या
पारि॥सज्जुनके॥१७॥श्लोक॥ यथासर्वगतं सौक्ष्म्यादाकाशं नोपलिप्यते॥ सर्वे

यालागिस्वरूपे उणापुरा नघेपे हेंअसो तो नलिंपे
देहिदेहा १८

५३ श्रावस्थितोदेहेतथात्मानोपलिप्यते ॥३२ ॥टिका॥ अगाआकाशके नाहिं ॥ हेनरिगेचि
कोणेठायि ॥ परिकायिसेनिहिकहिं ॥ गोदजेनाजैसे ॥१९ ॥ तैसासर्वत्रसर्वदेहीं ॥ आत्माअ
सतूचिअसेपाहिं ॥ परिसंगदोषेंएकेहिं ॥ लिंपुनेदे ॥११२० ॥ पुढुतिपुढतियेथे ॥ हेचिलक्ष
णनिरुते ॥ जेजाणावेंक्षेत्रज्ञाते ॥ क्षेत्रविहिना ॥२१ ॥ संसर्गेचेष्टिजेलोहें ॥ परिलोहभ्रा
मकुनव्हे ॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञाआहे ॥ तैसापाडु ॥२२ ॥ दीपकाचाआर्चि ॥ राहाटिवाहेघरीचि ॥ परि
वेगळीककोडिचि ॥ दिपाआणिघरा ॥२३ ॥ पैकाष्टाचापोटिं ॥ वन्हिअसेपरिकिरीटी ॥ काष्ट
नव्हेयादिठी ॥ पाहेजेगा ॥२४ ॥ अपाडुनभाआभाळा ॥ रविआणिमृगजळा ॥ तैसाचिहाडो
कादेखसीजरि ॥२५ ॥ श्लोक ॥ यथाप्रकाशयत्येकः कृत्स्नंलोकमिमंरविः। क्षेत्रंक्षेत्री
तथाकृत्स्नंप्रकाशयतिभारत ॥३३॥ टिका ॥ हेआघवेचिअसोयेकु ॥ गगनोनिजैसा
अर्कु ॥ प्रकटविलोकु ॥ नावेनावे ॥२६ ॥ येथक्षेत्रज्ञुतैसा ॥ प्रकाशाकुक्षेत्रभासा ॥ यावरौतेहे ५३

न पुसा॥ शंकानेघा॥ २७॥ शब्द तत्वसार ज्ञा॥ पैते चि देखणि प्राज्ञा॥ जे क्षेत्रा क्षेत्र ज्ञा॥ अपा
डु देखे॥ २८॥ श्लोक॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोरेवमंतरं ज्ञानचक्षुषा॥ भूतप्रकृतिमोक्षंच ये वि
दुर्यांतिते परं॥ ३४॥ टिका॥ ययादोहिंचे अंतर॥ देखावया चतुर॥ ज्ञानीयाचे द्वार॥ आरा
धिती॥ २९॥ याचि लागी सुमति॥ जोडितिशांति संपति॥ शास्त्राचि दुभति॥ पोशितीघरि
॥ ३०॥ योगाचिया अकाशा॥ वळघिजेयेवढ्या धिवसा॥ याचियाचि आशा॥ पुरुषासि गा॥ ३१॥
शरिरादि समस्त॥ मानिताति तृणवत॥ जिवे संताचे होत॥ वाहाण घर॥ ३२॥ ऐसिये सियाप
रि॥ ज्ञानाचिया भरोवरि॥ करूनिया अंतरि॥ निरुतेहोत॥ ३३॥ मग क्षेत्र ज्ञा क्षेत्राचे॥ जे अं
तर देखती साचे॥ ज्ञाने उन्मेखत याचे॥ वोवाळु आं हो॥ ३४॥ आणि महाभुतादि कि॥ प्रभे
द लि अनेकि॥ पसरलि से लटकि॥ प्रकृति जे हे॥ ३५॥ ते शुकनळिका न्याये॥ नलगति लाग
लि आहे॥ जेसे तैसे हो ये॥ जाउ वे जया॥ ३६॥ जे सि माळा ते माळा॥ ऐसेचि देखिजे डोळा॥ स

५४ र्प बुद्धिटवाका॥ उखिळे होउनि॥ ३७॥ कां सुक्ति ते सुक्ती॥ ऐसाच होय प्रतीति॥ रुपेयाचि
भ्रांति॥ जाउनिया॥ ३८॥ ते सिवेगळि वेगळेपणे॥ अहंकृति जे अंतःकरणे॥ देखति ते मी
म्हणे॥ ब्रह्म होति॥ ३९॥ जे आकाशाहि हुनि वाड॥ जे अव्यक्ता पैलिकडे॥ जे भेटलया
अपाडपाड॥ पडोंनेदि॥ ११४०॥ आकारु जेथ सरे॥ जिवत्व जेथ विरे॥ द्वैत जेथ नुरे॥ अद्व
य जे॥ ४१॥ ते परमतत्व पार्था॥ होति ते सर्वथा॥ जे आत्मा नात्म वेवस्था॥ राजहंस॥ ४२॥
ऐसा जीव्हा आघवा॥ श्रीकृष्णे तया पांडवा॥ उगाणा दिधला जिवा॥ जिवाचेया॥ ४३॥
येरीकळसीचे येरि॥ रिचवि[illegible]जे या परि॥ आपणपे तयाहरि॥ दिधले तैसे॥ ४४॥ आणि को
णा देता कोणु॥ तो नरु ते सा नारायणु॥ वरि अर्जुना तेहुनु॥ हा मी म्हणे॥ ४५॥ परि असो
ते ना थिले॥ नपुंसता का बोले॥ किं बहु ना दिधले॥ सर्वस्व देवे॥ ४६॥ कि तो पार्थु जी मनि॥ अ
मृनि तृप्ति न मनि॥ अधिका अधीक उताकि॥ वाढवी तैसे॥ ४७॥ स्नेहाचिया भरोवरि॥ आंबु ५४

ना

थिला दिपु घे थोरि ॥ चाड अर्जुनु अंतरी ॥ परिसताते सि ॥ ४८ ॥ तेथ सुगरणि उदारे ॥ रस सज्ञ आ
णि जे कणोरे ॥ मिळती मग अवतरे ॥ हातु जैसा ॥ ४९ ॥ तैसे जीलोत सेदेवा ॥ अवधानाचया ळ
वळेवा ॥ पाहाता व्याख्यान चढले थावा ॥ चो गुणवरि ॥ ११५० ॥ सुवाये मेघ सांवेरे ॥ जैसा चंद्रे
सिंधू भरे ॥ तैसा मातला रस आदरे ॥ श्रोतयाचे नि ॥ ५१ ॥ आता अनंदमय आघवे ॥ विश्व कि
जैळदेवे ॥ तेराये परी सावे ॥ संजयो ह्मणे ॥ ५२ ॥ यवं जे मला भारति ॥ व्यास अ श्रांत मति ॥ भीष्म
पर्वि शांति ॥ ह्मणितलि कथा ॥ ५३ ॥ तो कृष्णार्जुनसंवादु ॥ नागरि बोलि विषदु ॥ सांगो निंदा
उ ग्रबंधु वो वियेचा ॥ ५४ ॥ नुसुधी चि शांति कथा ॥ आणि जे ळवाग्पथा ॥ परि शृंगाराचा माथा ॥
पाये टेविती ॥ ५५ ॥ दाउं वेल्हाळदेसि नवि ॥ जैसि साहित्या ते वोजावि ॥ अमृताही चुकिगे वि
गोडसेपणे ॥ ५६ ॥ बोलु वोल्हा विते निगुणे ॥ चंद्रासि घेउ माणे ॥ रसरंगे भुलवणे ॥ नादु लो
पी ॥ ५७ ॥ खेचराचिया हि मना ॥ आणि साविकाचा पान्हा ॥ श्रवणासवे सुमना ॥ समाधि

जोडे ॥ ५८ ॥ ते सावा ख्रिलासु विस्तारु ॥ गीतार्थे विश्व भरु ॥ आनंदाचे आवारु ॥ मांडु जगा
५५ ॥ ५९ ॥ फिटे विवेकाचि वाणि ॥ हो कामनाचि जिणि ॥ देखो आवडे ते खाणि ॥ ब्रह्मविद्येचि
॥ ११६० ॥ दिसो परतत्व डोळा ॥ पाहो सुखाचा सोहळा ॥ रिगो महाबोधसुकाळा ॥ माजि वि
श्व ॥ ६१ ॥ हे निफजेल आता आघवे ॥ ऐसे बोलजेल बरवे ॥ जे अधिष्ठिलासे परदैवे ॥ नि
वृत्ति मी ॥ ६२ ॥ ह्मणोनि अक्षरिसु भेदि ॥ उपमा श्लोक कोंदाकोंदि ॥ झाडा देईन प्रतिपदि ॥
ग्रंथार्थासि ॥ ६३ ॥ हा टावो वरि मातें ॥ पुरतया सारस्वते ॥ केले असे श्रीमंते ॥ श्रीगुरुराये ॥ ६४ ॥
तेणे जी कृपासावाये ॥ मी बोले ते तुह्मे सामाये ॥ आणि तुमचिये सभे लाहे ॥ गीता ह्मणो
॥ ६५ ॥ वरि तुह्मा संताचे पाये ॥ आजि मी पातला आहे ॥ ह्मणोनि जी न के ॥ आटकु काहि
॥ ६६ ॥ प्रभु काश्मिरि मुके ॥ नुपजे लेकवतिके ॥ नाहि उणी सामुद्रिके ॥ लक्ष्मीयेसि ॥ ६७ ॥
तेसि तुह्मा संतापासि ॥ अज्ञानाचि गोठि कायसि ॥ ययालागी नवरसि ॥ वरिखेन मी ॥ ६८ ५५

किं बहुना आतां देवा ॥ अवसरु मज देयावा ॥ ज्ञानदेवो म्हणे बरवा ॥ सांगेन ग्रंथु ॥ ११६९ ॥
ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृ
ष्णार्जुनसंवादे प्रकृतिपुरुषयोगो नाम त्रयोदशोध्यायः ॥ १३ ॥ श्रीकृष्णा
र्पणमस्तु ॥ श्लोक ॥ ३४ ॥ टिका ॥ ११६९ ये ॥ १२०३ ॥ पत्रे